

KOSTPRIJS ONTWIKKELINGEN IN DE LEGHENNENHOUDERIJ

Auteur:	Matthias Geijtenbeek
Opleiding:	Financiële Dienstverlening Agrarisch
Opdrachtgever:	Aeres Hogeschool Dronten
Begeleider:	D. de Groot
Datum:	03-06-2022

Voorwoord

Voor u ligt het afstudeeronderzoek welke is geschreven door Matthias Geijtenbeek. Het onderwerp luidt 'Kostprijs ontwikkelingen in de legpluimveehouderij'

Het afstudeeronderzoek is geschreven met het oog op het afstudeerjaar van de studie financiële dienstverlening agrarisch aan de Aeres Hogeschool te Dronten. Het onderzoek is geschreven in opdracht van Vallei Accountants Agri B.V. Vallei Accountants Agri richt zich met name op agrarische klanten. Mede door het ouderlijk bedrijf waar men ook leghennen houdt, en de focus van Vallei Accountants Agri op pluimveebedrijven, ben tot dit onderwerp gekomen.

De volgende mensen wil ik graag bedanken voor hun bijdrage aan het onderzoek: De heer E. Versteeg voor zijn kennisdeling. Mijn afstudeerbegeleider de heer D. de Groot voor zijn begeleiding. En de heer van de Worp voor het delen van zijn expertise. En tot slot bedank ik hierbij ook nog de heer L. Verduijn voor het delen van zijn kennis.

Inhoud

Samenvatting	6
Summary	7
1. Inleiding.....	8
1.1 Maatschappelijke ontwikkelingen in de legpluimveehouderij	10
1.1.1 Stalbranden	10
1.1.2 Vogelgriep	11
1.1.3 Fijnstof	14
1.1.4 Inkomen leghennenbedrijven	16
1.2 Ontbrekende kennis	18
1.2.1 Afbakening	18
1.2.2 Hoofdvraag	19
1.2.3 Deelvragen	19
1.2.4 Doelstelling	19
2. Materiaal en methode	20
2.1 Deelvraag 1.....	20
2.2 Deelvraag 2.....	20
2.3 Deelvraag 3.....	21
3. Resultaten	23
3.1 Deelvraag 1.....	23
3.2 Deelvraag 2.....	25
3.3 Deelvraag 3.....	28
4. Discussie.....	30
4.1 Deelvraag 1.....	30
4.2 Deelvraag 2.....	31
4.3 Deelvraag 3.....	31
5. Conclusie en aanbevelingen	33
5.1 Conclusies.....	33
5.2 Deelvraag 1.....	33
5.3 Deelvraag 2.....	34
5.4 Deelvraag 3.....	34
5.5 Hoofdvraag.....	34

5.6	Aanbevelingen.....	35
	Literatuurlijst.....	36
	Bijlage 1: Interview Hein van de Worp	39
	Bijlage 2: Interview Leendert Verduijn	43
	Bijlage 3: Data verzekeringspremies.....	49
	Bijlage 4: Algemene voorwaarden R&V.....	51
	Bijlage 5: Checklist schriftelijk rapporteren	61

Samenvatting

De Nederlandse pluimveesector valt onder te verdelen in de legpluimveehouderij en de vleespluimveehouderij. In dit onderzoek ligt de nadruk op de legpluimveehouderij. Het aantal legpluimveehouderijen neemt over de jaren heen af. Zo waren er in het jaar 2021 nog 832 leghennen bedrijven, tegen 1.440 in het jaar 2010. Het aantal dieren blijft hetzelfde over de jaren heen. Het inkomen van de legpluimveehouder staat door diverse maatschappelijke ontwikkelingen onder druk. Ondanks dat het grootste gedeelte van de kostprijs van de legpluimveehouder bestaat uit het aankoop van voer, kunnen relatief kleinere kostenposten onderbelicht raken. Daarom richt dit onderzoek zich op het financieel effect van het verzekeren van pluimveestallen en het afsluiten van een vogelgriep verzekering voor biologische legpluimvee. Ook zal er ingegaan worden op de ontwikkelingen op het gebied van verzekeren in de legpluimveesector. Vanuit dit probleem is de volgende hoofdvraag bepalend voor dit onderzoek: *“Welk effect hebben de ontwikkelingen omtrent (dier) verzekeringen op de kostprijs in de legpluimveehouderij?”*

Doormiddel van interviews met de heer van de Worp, verzekeringsspecialist dierziekten bij R&V. En de heer Verduijn, werkzaam bij verzekeraar Univé, is er inzicht gekregen in de laatste ontwikkelingen omtrent het verzekeren van pluimveestallen en omtrent het afsluiten van een verzekering tegen vogelgriep. Met behulp van de gegevens van 15 biologische pluimveehouders binnen Vallei Accountants Agri is er een kostenoverzicht gemaakt voor het afsluiten van een verzekering tegen de bedrijfsschade afkomstig van een vogelgriep geval. De kosten voor het afsluiten van de vogelgriep verzekering kost 27 eurocent per dierplaats. Uit de resultaten blijkt dat de kosten voor het verzekeren van pluimveestallen ongeveer verdubbeld is van gemiddeld 9 eurocent per dierplaats in het jaar 2021 naar 19 eurocent per dierplaats in het jaar 2022.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de kosten van het verzekeren voor de pluimveestallen zijn verdubbeld. Ook zijn er geen aanknopingspunten waarom de prijs per dierplaats in de nabije toekomst zou dalen.

Het is raadzaam om in een vervolg onderzoek de kosten voor verzekering van stallen nogmaals te verzamelen om vast te kunnen stellen of het patroon van verdubbeling voortzet. Bovendien zou de groep van pluimveehouders ten behoeve van de dierverzekering ook uitgebreid kunnen worden met niet alleen biologische pluimveehouders maar ook pluimveehouders met een scharrel huisvestingssysteem of een freiland huisvestingssysteem.

Summary

The Dutch poultry sector can be divided into egg-laying poultry farming and meat poultry farming. The focus of this study is on egg-laying poultry farming. The number of egg-laying poultry farms is decreasing over the years. For example, in the year 2021 there were still 832 egg-laying hen farms, compared to 1,440 in the year 2010. The number of chickens remains the same over the years. The income of the egg-laying poultry farmer is under pressure due to various social developments. Despite the fact that the largest part of the cost price of the egg-laying poultry farmer consists of the purchase of feed, relatively smaller cost items can become underexposed. Therefore, this study focuses on the financial effect of insuring poultry houses and taking out bird flu insurance for organic egg-laying poultry. It will also look at developments in the field of insurance in the egg-laying poultry sector. From this problem the following main question is determinant for this research: "What effect do the developments regarding (animal) insurance have on the cost price in the laying poultry sector?"

Through interviews with Mr. van de Worp, insurance specialist animal diseases at insurance company R&V. And Mr. Verduijn, employed by insurance company Univé, insight was gained into the latest developments regarding the insurance of poultry houses and about taking out insurance against bird flu. Using the data from 15 organic poultry farmers within Vallei Accountants Agri, a cost overview was drawn up for taking out insurance against income damage resulting from a case of bird flu. The cost of the insurance is 27 eurocent per animal place. The results show that the cost of insuring poultry houses has approximately doubled from an average of 9 eurocent per animal place in the year 2021 to 19 eurocent per animal place in the year 2022.

From this it can be concluded that the cost of insuring poultry houses has doubled. Also, there are no clues as to why the price per animal place would decrease in the near future.

It is recommended that a follow-up study collect the cost of insuring sheds again to determine if the pattern of doubling continues. In addition, the group of poultry farmers for the purpose of animal insurance could also be expanded to include not only organic poultry farmers but also poultry farmers with a free-range housing system.

1. Inleiding

De Nederlandse pluimveesector is onder te verdelen in de legpluimveehouderij en de vleespluimveehouderij. In het jaar 2021 telde Nederland totaal 1719 pluimveebedrijven. Van deze 1719 bedrijven houden 832 bedrijven zich bezig met de productie van eieren. De overige 887 bedrijven richten zich op de productie van vlees of het houden van ouderdieren. Waar er in het jaar 2010 nog 1440 bedrijven waren welke leghennen hadden was dit in het jaar 2021 gedaald naar 867. Het aantal leghennen blijft hetzelfde. Dit schommelt tussen 43-44 miljoen over de periode 2000-2021 (CBS, 2021). In dit onderzoek zal het enkel over de legpluimveehouderij gaan.

De legpluimveehouderij bestaat uit verschillende houderij-vormen. Er wordt onderscheid gemaakt in koloniehuisvesting, scharrelhuisvesting, vrije-uitloop huisvesting en biologische huisvesting.

Kooi/Kolonie

Het traditionele legbatterij systeem, welke verboden is in 2012, is vervangen door het koloniehuisvesting systeem. De kippen zitten hier in kooien van 30 tot 60 kippen, het grootste gedeelte van deze eieren gaat naar de verwerkende industrie.

Scharrel

Kippen in een scharrelstal hebben de ruimte om rond te lopen in strooisel, echter kunnen ze niet naar buiten.

Vrije-uitloop

Deze kippen hebben meer ruimte dan scharrelkippen, bovendien hebben zij ook de mogelijkheid om naar buiten te gaan.

Biologisch

Biologische kippen verschillen van de bovenstaande kippen wat betreft het voer dat men krijgt, dit moet ook biologisch zijn. Ook moeten ze net zoals vrije uitloop kippen ook de mogelijkheid hebben om naar buiten te kunnen. Tevens is de bezetting in de stal lager dan alle bovenstaande huisvestingsvormen (Voedingscentrum, 2022).

In tabel 1 op de volgende bladzijde staan de kenmerken per houderijvorm verder uitgewerkt.

Markt	Houderij vorm	Status	Kenmerken
Traditioneel ei.	Traditionele legbatterij stal	Verboden per 2012 in de EU	Minimale oppervlakte van 550 cm ²
Kolonie ei	Verrijkte kooi stal	Verboden per 2021 in NL	Minimale oppervlakte van 750 cm ²
	Kolonie kooi stal	Verboden per 2025 in Duitsland	Minimale oppervlakte van 900 cm ²
Scharrelei	Scharrelstal	Toegestaan	Maximaal 9 hennen per m ² grondoppervlak
Vrij uitloop ei	Vrije uitloop stal met uitloop	Toegestaan	Maximaal 9 hennen per m ² grondoppervlak en 1 hen per 4m ² uitloopruimte buiten
Biologisch ei	Biologische stal met uitloop	Toegestaan	Maximaal 6 hennen per m ² grondoppervlak en 1 hen per 4m ² uitloopruimte buiten

Tabel 1 Overzicht houderij systemen (ABN AMRO, 2016)

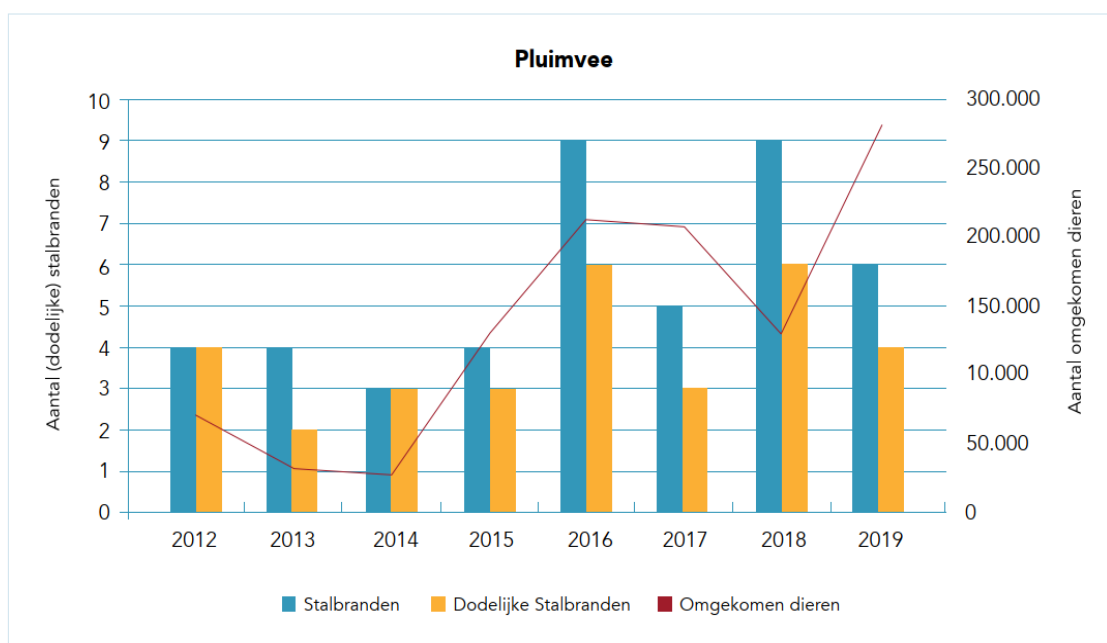
De laatst bekende cijfers over de eierenproductie per houderijvorm waren in het jaar 2019 als volgt bekend: 61% van de eierenproductie is afkomstig van een scharrelstelsysteem, gevolgd door 21% welke afkomstig van een vrije uitloopstal. Op de derde plaats volgen kolonie en verrijkte kooi met samen nog eens 10% van de productie. Het biologische houderijsysteem volgt met 8% (Agrimat, 2020).

1.1 Maatschappelijke ontwikkelingen in de legpluimveehouderij

Er zijn diverse maatschappelijke ontwikkelingen waar de legpluimveehouderij mee te maken heeft. Zoals bijvoorbeeld op het gebied van dierenwelzijn het snavelkapverbod en de transitie naar andere huisvestingsystemen (ABN AMRO, 2021). Ook blijft innovatie een belangrijke pijler in de legpluimveehouderij. Investerings in emissiereductie blijft een belangrijk aandachtspunt voor de legpluimveehouderij (RABO, 2021). In de volgende subhoofdstukken worden er enkele ontwikkelingen uit de hedendaagse praktijk die relevant zijn voor dit onderzoek uitgelicht om zo het theoretisch kader niet te uitgebreid te maken.

1.1.1 Stalbranden

Met de algemene toename van aandacht voor het dierenwelzijn is er ook meer discussie gekomen over de impact van stalbranden. De schaalvergroting in de pluimveehouderij heeft onder andere als consequentie dat er bij een stalbrand veel meer dieren omkomen dan voorheen.

Figuur 1: Aantal stalbranden door de jaren heen (OVDV, 2022)

Dit laat ook figuur 1 zien. Met name in de jaren 2016 en 2018 is er een behoorlijke toename van stalbranden in de pluimveesector. Waar er in 2012 nog 4 stalbranden waren met ongeveer 50.000 omgekomen dieren, is dit in 2016 gestegen naar 9 stalbranden. Ook het aantal omgekomen dieren laat een stijgende lijn zien (Onderzoekraad voor de Veiligheid, 2021).

De belangrijkste oorzaak voor het ontstaan van stalbranden is kortsluiting in het elektrische circuit. Het gaat dan vooral mis bij het installeren van onveilige apparatuur met als gevolg overbelasting en oververhitting. Bij ruim 50% van de stalbranden blijft de oorzaak onbekend.

Dit is vaak te wijten aan het vrijkomen van asbest bij een brand, waardoor de toedracht van de brand niet onderzocht kan worden (Wageningen University & Research, 2022).

Om het aantal stalbranden te laten verminderen is er een actieplan opgesteld. Het actieplan stalbranden 2012-2016 heeft ertoe geleid dat de wettelijke eisen voor nieuwe stallen zijn aangescherpt. In het nieuwe actieplan brandveilige veestallen 2018-2022 wordt er meer verwacht van de agrarische sectoren zelf, en dan met name op het gebied van de brandveiligheid in bestaande stallen. De pluimveesector heeft al een eerste stap gezet door in 2018 elektrakeuringen op te nemen in het keten kwaliteitssysteem (Actieplan brandveilige Veestallen 2018-2022, 2018).

Door de toename van stalbranden wordt het voor de verzekeraars lastiger om pluimveebedrijven te verzekeren zegt branchevereniging Adfiz (Trouw, 2020).

Men stelt zelfs dat de varkens en pluimveehouderij inmiddels praktisch onverzekerbaar zijn geworden (Trouw, 2020).

Ook de land en tuinbouw organisatie (LTO) krijgt diverse signalen van pluimveehouders over dreigende onverzekerbaarheid van hun bedrijven (Pluimveeweb, 2021).

Er zijn gevallen bekend waarbij de verzekering wordt stopgezet doordat de verzekeraar de schadelast te hoog vindt. De pluimveehouder kan dan nog wel naar een andere verzekeraar, echter gaat dit gepaard met een verhoging van de verzekeringspremie en extra eisen omtrent preventie. Met name op het gebied van brandveiligheid bij bijvoorbeeld asbest en zonnepanelen (ZLTO, 2021).

1.1.2 Vogelgriep

Een ander risico waar de legpluimveehouderij mee te maken heeft, is de dreiging van vogelgriep. In het jaar 2003 heeft Nederland voor het eerst te maken gehad met het vogelgriepvirus. Het betrof de variant H7N7. Deze variant van het virus was ook overdraagbaar van vogels op mensen. In het jaar 2003 werden 255 locaties getroffen door het vogelgriepvirus, welke verplicht geruimd moesten worden. Op nog eens 1094 locaties vonden preventieve ruiming plaats. In totaal werden er 30,7 miljoen hennen geruimd. In de jaren na 2003 heeft Nederland nog enkele keren te maken gehad met het vogelgriepvirus. Zie ook tabel 2 waar de vogelgriep gevallen vanaf het jaar 2003 in staan. Het betrof dan vaak de laag pathogene variant. De laagpathogene variant van het virus kan zich muteren tot het hoog pathogene virus welke gevaarlijker is en

Jaar	LPAI ¹³	HPAI ¹⁴
2003	Geen	Grote uitbraak
2004	Geen	Geen
2005	Geen	Geen
2006	Augustus	Geen
2007	Geen	Geen
2008	Geen	Geen
2009	Geen	Geen
2010	Mei	Geen
2011	Maart, mei en september	Geen
2012	Maart en augustus	Geen
2013	Maart, juni, augustus en december	Geen
2014	Maart (twee verschillende)	November ¹⁵

Tabel 2: vogelgriep gevallen 2003-2014 (Agriholland, 2018)

besmettelijker. Daarom worden uit voorzorg de met laag pathogene besmette bedrijven geruimd (Agriholland, 2018).

Des te zorgelijk zijn de uitspraken die het Wageningen Bioveterinary Research heeft gedaan. Men stelt dat Nederland zich moet voorbereiden op een jaarlijkse terugkeer van het vogelgriepvirus (Boerderij, 2018). In 2021 was er volgens het Duitse-Loeffeler Instituut sprake van de zwaarste vogelgriep uitbraak ooit in Europa (NOS, 2021). De European Food and Safety Authority geeft aan dat het mogelijk is dat het avian influenza virus zelfs endemisch is geworden (EFSA, 2022).

Eind 2021 sloeg de vogelgriep ook in Nederland hard om zich heen bij diverse pluimveebedrijven. Waarbij het in het eerste halfjaar van 2021 beperkt bleef tot 1 geval in februari, sloeg het virus in het laatste kwartaal van 2021 hard toe. Uiteindelijk zijn er in 2021 ruim 513.500 dieren geruimd. Bij de aantallen zoals vermeld in tabel 3 en 4 is geen rekening gehouden met hobbypluimveehouders (Wageningen University & Research, 2022).

Plaats	Bedrijf/diersoort	Aantal dieren	Type	Datum
Zeewolde IV	Kippen	15.000	H5N1	02-02-2021
Ysselsteyn	Kalkoenen	64.000	H5N1	20-12-2021
Den Ham	Vleeskuikens	80.000	H5N1	17-12-2021
Vinkeveen	Leghennen	10.000	H5N1	21-11-2021
Tzum I	Vleeskuikens	122.500	H5N1	14-11-2021
Lutjegast	Leghennen	48.000	H5N1	08-11-2021
Zeewolde III	Vleeseenden	21.000	H5N1	05-11-2021
Zeewolde II	Vleeseenden	10.000	H5N1	04-11-2021
Grootschermer I	Vleeskuikens	107.000	H5N1	30-10-2021
Zeewolde I	Leghennen	36.000	H5N1	26-10-2021
	Totaal 2021	513.500		

Tabel 3: Vogelgriep gevallen 2021 (Wageningen University & Research, 2022).

In 2022 ging de verspreiding van het vogelgriepvirus in Nederland onverminderd door, dit laten ook de gevallen in de onderstaande tabel zien. Hierbij is de peildatum van onderstaande tabel 08-08-2022. Alle eventuele gevallen na 8 augustus zijn niet meegeteld.

Plaats	Bedrijf/diersoort	Aantal dieren	Type	Datum
Dalfsen III	Leghennen	108.000	H5N1	02-08-2022
Dalfsen II	Vleeskuiken-ouderdieren	42.000	H5N1	31-07-2022
Dalfsen I	Vleeseenden	88.000	H5N1	27-07-2022
Minnertsga	Vleeskuikens	105.000	H5N1	26-07-2022

Biddinghuizen II	Leghennen	56.000	H5N1	17-06-2022
Tzum II	Vleeskuikens	166.000	H5N1	16-06-2022
Hierden VI	Leghennen	8.300*	H5N1	10-06-2022
Hierden V	Vleeseenden	100.000	H5Nx	10-06-2022
Hierden IV	Vleeseenden	7.000	H5N1	07-06-2022
Lunteren IX	Opfok leghennen	90.000	H5N1	02-05-2022
Lunteren VIII	Leghennen	50	H5N1	28-04-2022
Barneveld II	Leghennen	17.000	H5N1	24-04-2022
Terschuur	Vermeerderingsbedrijf met kippen	28.600	H5N1	24-04-2022
Lunteren VII	Leghennen	88.000	H5N1	22-04-2022
Lunteren VI	Vleeseenden	3.000	H5N1	21-04-2022
Lunteren V	Leghennen	280.000**	H5N1	20-04-2022
Lunteren IV	Leghennen	**	H5N1	20-04-2022
Voorthuizen	Leghennen	26.000	H5N1	19-04-2022
Barneveld I	Leghennen	34.000	H5N1	15-04-2022
Lunteren III	Vleeseenden	8.500	H5N1	12-04-2022
Lunteren I	Leghennen	40.000	H5N1	10-03-2022
Hekendorp	(Opfok)leghennen	121.000	H5N1	05-03-2022
Hedel	Kalkoenen	64.500	H5N1	03-03-2022
Son	Vleeskuikens	170.000	H5N1	01-03-2022
Wageningen	Vermeerderingsbedrijf met kippen	47.000	H5N1	01-03-2022
Losdorp	Vleeskuikens	37.000	H5N1	28-02-2022
Hellum	Kalkoenen	16.000	H5N1	27-02-2022
Woltersum II	Opfok leghennen	50.000	H5N1	24-02-2022
Uithuizen	Kalkoenen	10.000	H5N1	20-02-2022
Putten	Leghennen	77.000	H5N1	16-02-2022
Woltersum I	Leghennen	53.000	H5N1	14-02-2022
Eefde	Leghennen	6.000	H5N1	08-02-2022
Hierden II	Vleeseenden	53.000	H5N1	04-02-2022
Hierden I	Vleeseenden	15.000	H5N1	03-02-2022
Vuren	Leghennen	168.000	H5N1	01-02-2022
Biddinghuizen I	Vleeseenden	9.700	H5N1	30-01-2022
Ede	Vleeseenden	3.000	H5N1	25-01-2022
Willemstad	Vleeskuikens	46.000	H5N1	24-01-2022
Grootschermer II	Vleeskuikens	170.000	H5N1	24-01-2022
Lelystad	Leghennen	24.000	H5N1	22-01-2022

Bentelo	Legkippen	189.000	H5N1	04-01-2022
Blija	Vleeskuikens	222.000	H5N1	03-01-2022
	Totaal 2022	2.558.350		

Tabel 4: Vogelgriep gevallen 2022 (Wageningen University & Research, 2022).

Een hevige uitbraak betekent ook een hogere afdracht aan het diergezondheidsfonds. Dit diergezondheidsfonds is een fonds waarbij er van rundveehouders, schapenhouders, varkenshouders en pluimveehouders jaarlijks een bedrag betaald dient te worden voor onder andere:

- Besmettelijke dierziektes zo snel mogelijk ontdekken en verspreiding ervan te voorkomen
- Laten zien dat dieren gezond zijn waardoor export mogelijk blijft
- Goed voorbereid zijn op kosten in de toekomst

Wanneer er bijvoorbeeld vogelgriep uitbreekt in Nederland zullen de kosten voor het ruimen van deze dieren en de vergoeding voor de getroffen veehouder vergoed worden uit het diergezondheidsfonds. De kosten van de gevolgschade, zoals omzetsderving, gevolgschade en leegstand worden niet vergoed (RVO, z.d.).

Door de hevige uitbraak in 2021-2022 in Nederland is de diergezondheidsheffing voor pluimveehouders hoger geworden. Waar men in 2022 nog 4,9 miljoen diende af te dragen, verwacht men in 2023 een totale heffing van 19,7 miljoen (Pluimveeweb, 2022).

Omdat het fonds geen compensatie biedt voor de periode dat de pluimveehouder geen inkomsten heeft maar wel enkele kosten heeft zoals de vaste lasten als energie, bestaat er de mogelijkheid om zich daarvoor privaat te verzekeren. Dit is echter niet gebruikelijk in de sector. Het verzekeren is duur en er is maar 1 aanbieder in de sector aldus Jeroen van den Hurk, pluimveesector expert bij de Rabobank (Financieel dagblad, 2022).

1.1.3 Fijnstof

De landbouwsector speelt een grote rol in het maatschappelijk debat. Men is er steeds meer van overtuigd dat de landbouwsector een belangrijke rol speelt rondom beleidsvraagstukken. Denk hierbij aan de rol van de landbouw wat betreft de biodiversiteit, klimaatverandering en de volksgezondheid (Wageningen University & Research, 2007).

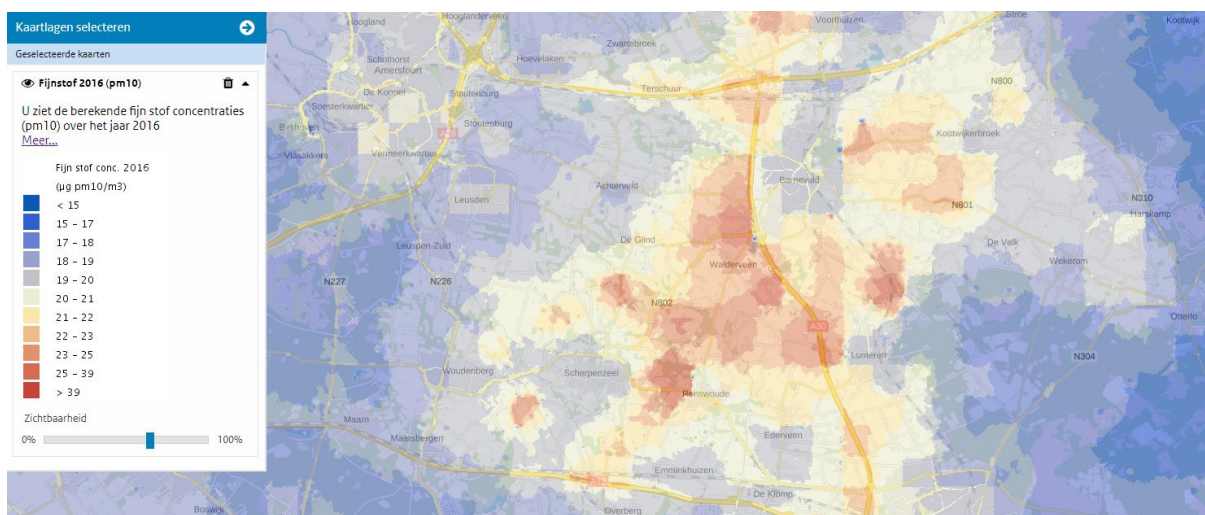
Ook de Nederlandse pluimveehouderij speelt een rol in dit debat. Zo werden er in het rapport: *“Veehouderij en Gezondheid Omwonenden”* (Utrecht University, 2018). Een analyse van gezondheidseffecten, risicofactoren en uitstoot van bio-aerosolen van het RIVM sterke aanwijzingen gevonden voor de toename van longontsteking bij mensen die dichtbij een pluimveehouderij wonen. Het gaat hier om een toename van 119 extra patiënten per jaar, per 100.000 mensen. Het RIVM ziet ook sterke aanwijzingen dat deze toename veroorzaakt wordt door fijnstof (Utrecht University, 2018).

Er is al regelgeving die ervoor moet zorgen dat de uitstoot van fijnstof binnen de normen blijft. In juni 2008 is de luchtkwaliteitsrichtlijn 2008/50/EG van de Europese Unie in werking getreden. Hierin staan bepaalde normen en maximale concentraties van luchtverontreinigende stoffen. Deze richtlijn is vervolgens geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving onder de wet Milieubeheer, artikel 5.2 Luchtkwaliteit (Utrecht University, 2018).

	EU grenswaarde (microgram/m ³)	WHO advieswaarde (microgram/m ³)
PM10	40 (31)	20
PM2,5	25 (vanaf 2015)	10

Vooral in regio's waar veel pluimveebedrijven zijn, is de uitstoot van fijnstof PM10 hoog, maar nog niet boven de grenswaarde die door de EU is opgesteld. Zie hiervoor tabel 5.

Tabel 5: grenswaarden fijnstof volgens EU en WHO (infomil z.d.)

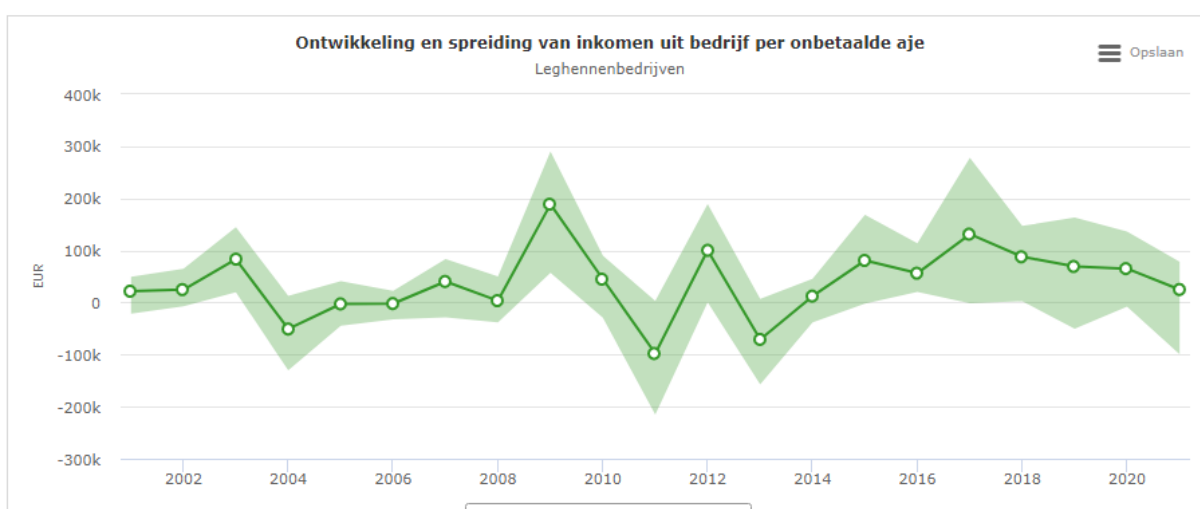

Figuur 2: Atlas leefomgeving fijnstof PM10 (Atlas leefomgeving, 2016)

Vanuit het Praktijkcentrum Emissiereductie Veehouderij zijn er al verschillende initiatieven opgezet om samen met pluimveehouders te kijken naar oplossingen voor de uitstoot van fijnstof (PCE, 2022).

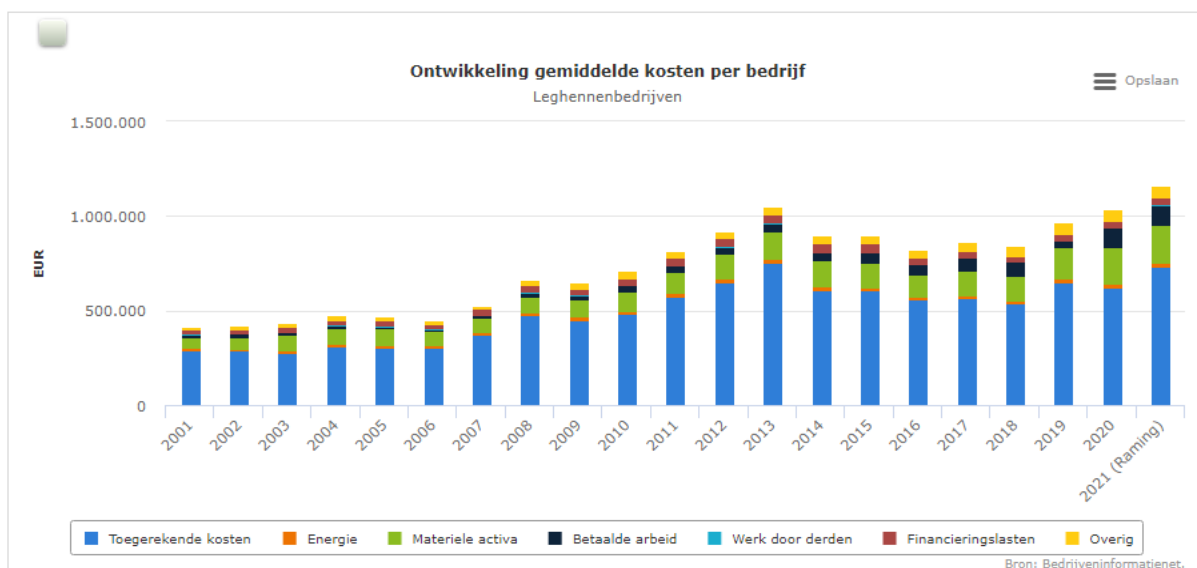
1.1.4 Inkomen leghennenbedrijven

De Nederlandse legpluimveehouderij kenmerkt zich de laatste decennia door de wisseling van de inkomens gedurende de jaren. Mede het verbod op eieren uit kooisystemen in Duitsland zorgde voor een daling in het inkomen van de Nederlandse leghennenbedrijven. Ook de fipronilcrisis in 2017 had zijn weerslag op het inkomen. Doordat de geblokkeerde bedrijven geen eieren mochten leveren zorgde dat per saldo voor een flink tekort aan eieren. Een gedeelte van de pluimveehouders profiteerde van deze schaarste. Echter de pluimveehouders die met fipronil te maken hadden maakten extra kosten vanwege het ruien van de koppel kippen, of in bepaalde gevallen het vervroegd doden van de kippen. In 2021 is het gemiddelde inkomen voor de leghennenhouders gedaald naar 25.000 euro per onbetaald aje zie tabel 6. Dit is met name te wijten aan de hogere voerkosten. Bovendien

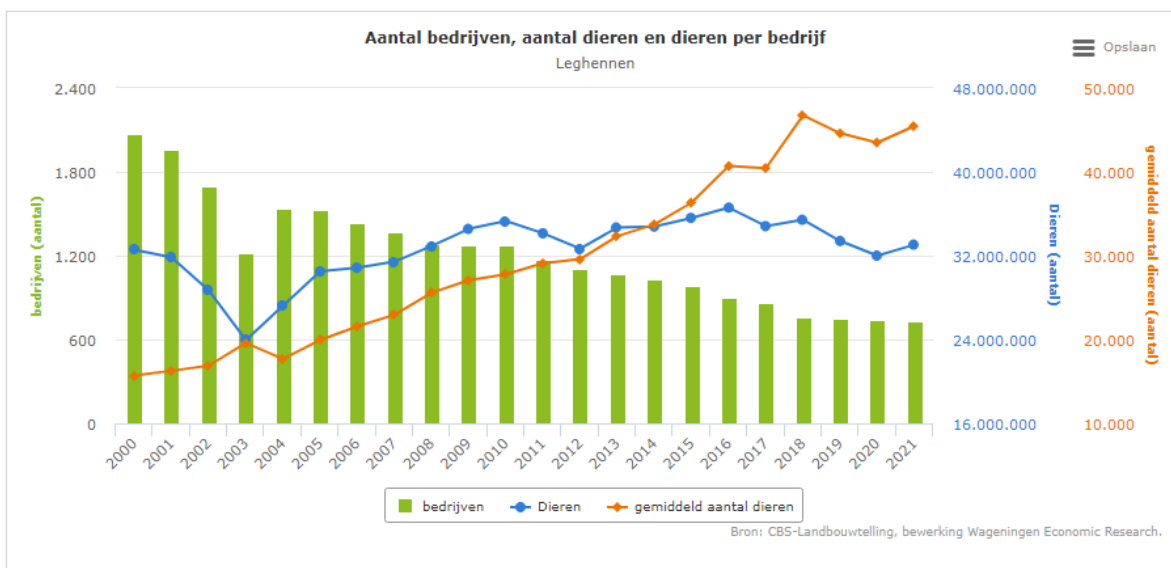
Tabel 6: inkomen uit bedrijf per onbetaald aje (Agrimatie, 2022)

maken de voerkosten ruim 50% uit van de totale kosten. Daardoor spelen ze een grote rol in de ontwikkeling van de totale kosten (Agrimatie, 2022)

Figuur 3: Gemiddelde kosten per bedrijf (Agrimatie, 2022)

De gemiddelde kosten per bedrijf laten de laatste jaren een stijgende trend zien, waarbij het grootste gedeelte van de totale kosten bestaat uit voerkosten. Enkele kosten dalen, zoals mestafzetkosten en financieringskosten. Echter op totaal niveau is er sprake van een stijgende trend zie daarbij ook figuur 3 (Agrimatie, 2022).

Figuur 4: gemiddeld aantal dieren per bedrijf (Agrimatie, 2021)

Het aantal bedrijven met leghennen is al jaren dalende. Telde Nederland in het jaar 2000 nog 2076 bedrijven, in 2021 was dit gedaald naar ruim 727 bedrijven. Het gemiddeld aantal hennen per bedrijf nam echter toe. Had een pluimveehouder in het jaar 2000 een gemiddeld aantal hennen van 15.690, in 2021 is dit gestegen naar ruim 45.463 hennen per bedrijf (Agrimatie, 2021).

1.2. Ontbrekende kennis

Ontwikkelingen in het verzekeren van stalbranden

Zoals reeds in de inleiding beschreven hebben stalbranden een steeds grotere weerslag op de pluimveesector, zowel in maatschappelijk opzicht als in financieel. In dit rapport ligt de nadruk op financieel en zal onderzoek gedaan worden naar de ontwikkelingen in de verzekeringsbranche en de financiële “houdbaarheid” van het verzekeren in de legpluimveesector.

Inzicht in het verzekeren van het financiële risico van vogelgriep voor pluimveehouders

Uit de inleiding is naar voren gekomen dat vogelgriep een risico vormt voor legpluimveehouders. Het is mogelijk om dit risico af te dekken door middel van een verzekering. In Nederland is een verzekering voor vogelgriep. In Nederland is dit minder bekend dan in Duitsland. De kosten van het verzekeren zijn ook niet inzichtelijk ondanks dat het risico van een besmetting met name in het jaar 2021 – 2022 aanwezig is. Er is geen data beschikbaar over hoeveel het de pluimveehouder kost om dit risico te verzekeren.

1.2.1 Afbakening

In dit onderzoek ligt de focus niet op de gehele pluimveehouderij, maar zal alleen gekeken worden naar de leghennenhouderij tak. Naast de relatief grootste kostenpost, zoals voer zijn er nog andere kosten welke een aandeel hebben in de kostprijs van de legpluimveehouderij. Te weten de te betalen verzekeringspremies voor het verzekeren van pluimveestallen en het dreigende risico op vogelgriep met de eventueel daaruit voortvloeiende schade. De inkomens van legpluimveehouders staan onder Mede door de stijgende verzekeringskosten staan de inkomsten van legpluimveehouders onder druk. Met behulp van het klantenbestand van Vallei Accountants zal de jaarlijkse prijs ontwikkeling van de verzekeringspremies voor pluimveestallen worden onderzocht. Ook zal door middel van interviews met mensen in de verzekeringsbranche onderzocht worden met welke ontwikkelingen/gevolgen pluimveehouders in de toekomst te maken gaan krijgen. Met de dreiging van vogelgriep en de daarbijbehorende dreiging van opbrengstenderving wanneer een koppel vroegtijdig geruimd moet worden rijst de vraag wat de prijs is om dit risico te verzekeren. Dit onderzoek zal plaatsvinden onder 15 biologische pluimveehouders van Vallei Accountants Agri. Op basis van het bovenstaande uitdagingen en ontwikkelingen zijn de volgende hoofd- en deelvragen ontstaan:

1.2.2 Hoofdvraag

Welk effect hebben de ontwikkelingen omtrent (dier) verzekeringen op de kostprijs in de legpluimveehouderij?

1.2.3 Deelvragen

1. Wat zijn de ontwikkelingen omtrent (dier)verzekeringen in de legpluimveehouderij?
2. Welk effect heeft het verzekeren tegen vogelgriep op de kosten per dierplaats in de legpluimveehouderij?
3. Welk effect hebben de verzekeringspremies voor pluimveestallen op de kosten per dierplaats in de legpluimveehouderij?

1.2.4 Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoeksrapport is het verkrijgen van inzicht in de laatste ontwikkelingen rondom (dier) verzekeringen en het effect van verzekeringen op de kostprijs van legpluimveehouders. Door de interviews te combineren met financiële data van Vallei Accountants Agri zal er inzicht verkregen worden in de kosten van het afsluiten van een (dier)verzekering.

2. Materiaal en methode

In dit hoofdstuk staat beschreven hoe het onderzoek is opgebouwd. Bij iedere deelvraag is gebruik gemaakt van een eigen aanpak die in de onderstaande paragrafen nader worden beschreven.

2.1 Deelvraag 1

“Wat zijn de ontwikkelingen omtrent (dier)verzekeringen in de legpluimveehouderij?”

Om deze deelvraag te beantwoorden is er een kwalitatief interview gehouden met de heer van de Worp. De heer van de Worp heeft meer dan 20 jaar ervaring bij Raiffeisen Ems Vechte (R&V). R&V is een Duitse aanbieder van verzekeringen en biedt ook verzekeringen aan voor bedrijfsschade welke voortvloeit uit een vogelgriepbesmetting. Ook is er een kwalitatief interview gehouden met de heer Verduijn werkzaam bij Unive Preventie B.V. Unive richt zich onder andere op het beschermen van risico's van agrarische ondernemers. Unive biedt onder andere gebouwenverzekeringen aan voor pluimveestallen. Voordat het interview is afgenomen zijn er vragen opgesteld welke mede zijn gebaseerd op de informatie uit het theoretisch kader.

De complete interviews zijn uitgewerkt in bijlage 1 en 2. De interviews zijn semigestructueerd afgenomen. De interviews zijn op de hoofdlijnen samengevat. Dit is gedaan door middel van het maken van een tabel met enerzijds de ontwikkelingen, en anderzijds de daaruit door de geïnterviewde genoemde gevolgen van zowel de heer Verduijn als de Heer van de Worp. Ook zal onder de tabel de strekking van de interviews zeer beknopt worden samengevat. De genoemde ontwikkelingen en gevolgen zullen ook waar mogelijk als aanvulling worden gebruikt bij de resultaten van deelvraag 2 en 3.

2.2 Deelvraag 2

“Welk effect heeft het verzekeren tegen vogelgriep op de kosten per dierplaats in de biologische leghennenhouderij?”

Om bovestaande deelvraag te beantwoorden heeft er een interview plaatsgevonden met de heer de heer van de Worp. De verzekeraar (R&V), waar de heer van de Worp werkzaam is , biedt ook verzekeringen aan tegen vogelgriep. Door middel van dit interview is er inzicht gekregen welke factoren er meespelen voor de bepaling van de verzekeringspremie voor vogelgriep. Er is door R&V een offerte opgesteld voor een agrarisch bedrijf met 13.500 biologische leghennen. In de offerte wordt als uitgangspunt genomen dat een bedrijf getroffen wordt door vogelgriep en in het ergste geval zijn hennen moet ruimen. Dit resulteert in bedrijfsschade en gevolgschade. Bedrijfschade staat hier voor de inkomsten die worden gemist doordat de dieren geruimd zijn. Bijvoorbeeld een koppel hennen wordt op 75

weken geruimd vanwege vogelgriep. Normaliter was deze koppel blijven zitten tot 85 weken. De verzekeraar keert de inkomsten vervolgens uit van deze 10 misgelopen weken. Men rekent dan wel met de onderstaande gegevens:

- Er wordt gerekend met een vaste opbrengst prijs per ei van 15 eurocent (per jaar verschillend, afhankelijk van het contract wat de legpluimveehouder heeft)
- Er wordt gerekend met een gedeelte leegstand, een pluimveehouder heeft namelijk niet altijd het hele jaar hennen, daarom wordt er gerekend met factor 0,8
- Er wordt gerekend met 350 eieren per ronde

Op basis van de ontvangen offerte voor de 13.500 biologische hennen is de premie omgerekend naar een percentage van de jaaromzet op basis van de bovenstaande voor het jaar 2021 vast staande gegevens. Je krijgt dan de volgende formule: $13.500 \text{ (aantal hennen)} \times 0.8 \text{ (leegstandsfactor)} \times 350 \text{ (aantal eieren per ronde)} \times 15 \text{ eurocent (prijs per ei)}$.

De bovenstaande formule rekent de jaaromzet uit van de pluimveehouder.

Om de premie per dierplaats te berekenen is er gebruik gemaakt van het klantenbestand met biologische pluimveehouders van Vallei Accountants Agri. Door middel van de aankoop nota van de hennen is bepaald hoeveel hennen de legpluimveehouder had. Aan de hand van deze gegevens is vervolgens de jaaromzet berekend per legpluimveehouder.

Er is enkel gerekend met de basis verzekering welke aangeboden wordt door R&V. Vervolgens is er bij de 15 biologische pluimveehouders de jaaromzet vermenigvuldigt met het berekende % van de oorspronkelijke offerte. De offerte is in zijn geheel opgenomen als bijlage 4. daarbij zijn wel bedrijfsspecifieke gegevens onleesbaar gemaakt omwille van de privacy.

2.3 Deelvraag 3

“Welk effect hebben de verzekeringspremies voor pluimveestallen op de kosten per dierplaats in de legpluimveehouderij?”

Om inzicht te krijgen in de verzekeringspremie per dierplaats in de legpluimveehouderij is er gebruik gemaakt van het klantenbestand van Vallei Accountants Agri. Middels de kennis van de relatiebeheerders binnen Vallei Accountants Agri is nagegaan welke klanten er pluimvee houden. Deze klanten zijn vervolgens geselecteerd op legpluimvee. Wanneer klanten gebruik maakten van het scan en herkenpakket Basecone was het mogelijk om de in de verschillende jaren geboekte verzekeringsnota's te achterhalen. Hierdoor kan de ontwikkeling van de te betalen verzekeringspremie van de pluimveestal worden achterhaald over de jaren heen. Vervolgens is met de nota van de aanschaf van de hennen het aantal dierplaatsen bepaald per bedrijf. Door de premie van de pluimveestal te delen door het aantal dierplaatsen is de prijs

per dierplaats bepaald. Vervolgens is de procentuele verandering berekend ten opzichte van 2022 naar het peiljaar 2019.

3. Resultaten

Hoofdstuk 3 is tot stand gekomen door middel van 2 interviews welke duiding gaven aan de ontwikkelingen op het gebied van (dier) verzekeringen. Deze ontwikkelingen zijn gekoppeld aan de genoemde gevolgen in de interviews. Voor deelvraag 1 en 2 zijn gegevens van Vallei Accountants Agri gebruikt om mee te rekenen.

3.1 Deelvraag 1

“Wat zijn de ontwikkelingen omtrent (dier)verzekeringen in de legpluimveehouderij?”

Tijdens de 2 interviews zijn er diverse ontwikkelingen gekoppeld met de daarbij behorende gevolgen. onderstaand zijn deze in een tabel weergegeven.

Ontwikkelingen in de legpluimveehouderij gelieerd aan verzekeren.	Gevolgen
Schaalvergroting	- Hogere schadelast met stalbranden - Oorzaak brand niet te achterhalen - Verzekerbaarheid van de sector, met name de pluimveesector - Toename verzekeringspremie - Kwaliteit stallenbouw Duitsland vs Nederland - Grotere schadelast = verhoging premie - Toename elektrische apparatuur
Toename regelgeving	- Verplichte elektrakeuring - Laag pathogene vogelgriep volledig voor rekening van de pluimveehouder. - Sensoren het “slimmer” maken van de stal - Mogelijke verplichting blussystemen - Draagvalk onder pluimveehouders
Aanwezigheid van asbest op de daken	- Korten van de uitkering van de verzekering bij mogelijk schade - Verhinderend achterhalen oorzaak van de brand

	- Stimuleren van het vervangen van asbest daken vanuit de verzekeraar - Verhoogde potentiële schade
Aanleg van zonnepanelen op pluimveestallen	- Verhoging schadelast - Extra uitdagingen bestaande constructie - Extra periodieke keuringen - Verspreiding schadelijke deeltjes in de omgeving
Aanwezigheid van ongedierte	- Ongediertebestrijding verplichting vanuit de verzekeraar - Materiaalkeuze bij bijvoorbeeld elektrische bekabeling
Opkomst dierverzekering/vogelgriepverzekering	- Schadelast is/wordt te groot om zelf te dragen - Gewijzigde wetgeving - Prijsargument - Dierverzekering/vogelgriepverzekering in Duitsland geeft de financierder een korting op het rente % van de financiering - Toename van animo vanuit Nederland, met name vanuit de kuikenbroederijen

Door de schaalvergroting wordt de schadelast groter per bedrijf. Door middel van regelgeving in de vorm van extra controle van elektronische apparatuur tracht de verzekeraar een nul meting in te stellen. Regelgeving omtrent periodieke controle van elektra bij pluimveestallen is het begin van meerdere periodieke verplichte controles. Zo is het zeker dat de controle op ongedierte ook in de komende jaren verplicht wordt gesteld. Het verzekeren van vogelgriep neemt toe in populariteit ziet de heer van de Worp. De reden dat pluimveehouders het niet doen is de prijs. Ook is er in Nederland geen positieve prikkel voor het afsluiten van een vogelgriep verzekeren. Dit in tegenstelling tot Duitsland waarbij men een korting krijgt op het rente percentage van de financiering.

3.2 Deelvraag 2

“Welk effect heeft het verzekeren tegen vogelgriep op de kosten per dierplaats in de biologische leghennenhouderij?”

Voor de beantwoording van de deelvraag is er gebruik gemaakt van de gegevens van 15 biologische pluimveehouders die klant zijn bij Vallei Accountants Agri. De gegevens zoals het aantal dierplaatsen zijn genoteerd in tabel 7.

De klanten zijn niet met de bedrijfsnaam genoemd maar met het binnen Vallei-Accountants Agri bekende klantnummer. Dit om de privacy van de klanten te waarborgen.

Het aantal dierplaatsen is vastgesteld door middel van de factuur van de aankoop hennen.

Om de kosten per dierplaats te berekenen is er gebruik gemaakt van de informatie uit de offerte van R&V waarbij de volgende gegevens meegenomen worden in de formule ten behoeve van de berekening voor de te betalen premie.

- Aantal opgezette biologische hennen.
- Eieren prijs per ei in centen, referentie boekjaar 2021.
- Af te dragen premie in procenten op basis van de jaaromzet.

Uit de offerte die is opgesteld door R&V valt te herleiden dat de basis verzekering, de verzekering die de bedrijfschade vergoed die voortvloeit uit het ruimen van een met een vogelgriep besmette koppel hennen uitgaat van een premie van 0.6435% van de jaaromzet. De jaaromzet wordt berekend door middel van het aantal dierplaatsen keer de leegstandsfactor (0,8) keer de prijs per ei in eurocenten.

In tabel 7 is van 15 biologische pluimveehouders op een rij gezet hoeveel premie er per dierplaats verschuldigd is conform de door R&V gehanteerde formule.

Klantnummer	Aantal dierplaatsen	Jaaromzet	Premie	Per dierplaats
635101	13.500	€ 576.450	€ 3.709	€ 0,2748
619801	5.400	€ 230.580	€ 1.484	€ 0,2748
628001	5.019	€ 214.311	€ 1.379	€ 0,2748
617501	11.199	€ 478.197	€ 3.077	€ 0,2748
638501	18.000	€ 768.600	€ 4.946	€ 0,2748
606601	11.989	€ 506.895	€ 3.262	€ 0,2721
600701	12.000	€ 504.000	€ 3.243	€ 0,2703
602101	14.999	€ 640.457	€ 4.121	€ 0,2748
602501	12.000	€ 504.000	€ 3.243	€ 0,2703
603701	11.967	€ 510.991	€ 3.288	€ 0,2748
604001	18.645	€ 796.142	€ 5.123	€ 0,2748
608601	30.000	€ 1.281.000	€ 8.243	€ 0,2748
609501	15.000	€ 609.000	€ 3.919	€ 0,2613
609701	14.540	€ 614.751	€ 3.956	€ 0,2721
638801	15.000	€ 634.200	€ 4.081	€ 0,2721

Tabel 7: Premie afdracht per dierplaats

Onder het afsluiten van de R&V basis verzekering wordt het volgende verstaan:

“Agrarische bedrijven dan wel commerciële ondernemingen, die dierfokkerij en/of veredelingslandbouw bedrijven kunnen – voor zover niets anders is overeen gekomen – worden verzekerd tegen de opbrengstschade ten gevolgen van:

Dier epidemieën overeenkomstig uit paragraaf 1 nr 6:

- *Aviaire influenza (klassieke vogelpest/vogelgriep)*

Verzekeringsdekking bestaat echter alleen als vanwege een van deze epidemische dierziektes van staat- of overheidwege maatregelen worden gelast op grond van de betreffende veterinaire wetten of verordeningen. (op basis van nationaal of EU-recht.)

Opbrengstschade is de vermindering van de dekkingsbijdrage overeenkomstig paragraaf 3 nr 1
1. Rekening houdend met de doorlopende kosten in de verzekerde productiemethode, voor zover de opbrengstschade heeft plaatsgevonden op een perceel dat in het verzekeringscertificaat als bedrijfsvestiging is aangeduid.

2. De verzekeraar is aansprakelijk voor de opbrengstschade, die, voor zover niets anders is overeengekomen, binnen 12 maanden sinds het optreden van de schade voorval ontstaat (aansprakelijkheidstermijn).

De dekkingsbijdrage bestaat uit het verschil tussen proportionele marktklare prestaties en de proportionele speciale kosten van de verzekerde productiemethodes. Van een vermindering van de dekkingsbijdrage van de verzekerde productie methode is sprake opbrengst van de

geproduceerde marktklare producten en/of en verhoging van de kosten voor de productie van marktklare producten.”

Enkel de paragrafen welke zien op vogelgriep zijn uit de algemene voorwaarden van R&V geciteerd. De volledige voorwaarden zijn opgenomen in bijlage 4.

De premie per dierplaats is afhankelijk van de opbrengstprijis per ei. Uit tabel 7 blijkt dat de premie per dierplaats tussen de 26 cent en 28 cent zit. Hierbij wordt als uitgangspunt genomen dat het aantal eieren per ronde 350 bedraagt.

Het eigen risico, of eventueel te ontvangen korting bij het aangaan van de verzekering voor een langere periode zijn in de berekening buiten beschouwing gelaten.

3.3 Deelvraag 3

“Welk effect hebben de verzekeringspremies voor pluimveestallen op de kosten per dierplaats in de legpluimveehouderij?”

Voor de beantwoording van de derde deelvraag is er gebruik gemaakt van de facturen van de diverse verzekeraars van legpluimveehouders welke klant zijn bij Vallei Accountants Agri.

Dit zorgt ervoor dat in dit geval de factuur van de verzekering ook digitaal in het bezit is van Vallei Accountants Agri. Hierdoor is het mogelijk om de premies van de verzekering over de jaren heen te vergelijken. Hierbij is als startjaar uitgegaan van het jaar 2019 en als eindjaar, mits deze al beschikbaar was, het jaar 2022.

In de onderstaande tabel zijn de bruikbare resultaten opgenomen van de vergelijking wat betreft verzekeringspremie over de jaren heen. Hierbij moet worden aangenomen dat type houderij staat voor:

0 = Biologisch houderijsysteem

1 = Freiland houderijsysteem

2 = Scharrel houderijsysteem

p.d. = per dierplaats

n.b. = niet bekend

Klant	Verzekerings premie kippenstal								
	2019	2020	2021	2022	Aantal	Type	p.d.	p.d.	Toe/
					Hennen	Houderij	in 2022	in 2019	Afname
6351	€ 2.791	€ 2.840	€ 2.347	€ 3.844	13.500	0	€ 0,28	€ 0,21	27%
6198	N.B.	€ 863	€ 846	N.B.	5.400	0	€ 0,16	€ 0,16	-2%
6280	€ 409	€ 682	€ 737	N.B.	5.019	0	€ 0,15	€ 0,08	45%
6175	€ 1.095	€ 1.280	€ 1.288	€ 2.124	11.199	0	€ 0,19	€ 0,10	48%
6095	€ 1.389	€ 1.415	N.B.	€ 2.338	15.000	0	€ 0,16	€ 0,09	41%
6010	N.B.	€ 2.106	€ 2.121	€ 3.324	23.833	1	€ 0,14	€ 0,09	37%
6095	N.B.	€ 1.389	€ 1.415	€ 2.338	15.000	0	€ 0,16	€ 0,09	41%
6006									
31918	€ 3.799	€ 3.753	€ 3.778	€ 7.051		2			46%
27959	€ 1.203	€ 1.225	€ 1.742	€ 3.378		2			64%
31923	€ 3.848	€ 3.659	€ 3.682	€ 6.890		2			44%
31933	€ 3.148	€ 3.779	€ 3.804	€ 7.117		2			56%
31909	€ 1.989	€ 2.088	€ 1.655	€ 3.747		2			47%
Totaal									
6006:	€ 13.987	€ 14.504	€ 14.661	€ 28.183	150.000	2	€ 0,19	€ 0,09	50%

Tabel 8: Verzekeringpremie kippenstallen

Uit de data is af te lijden dat de verzekeringspremie over de laatste jaren van 27% tot en met 64% is gestegen. Hierbij speelt het verzekerde bedrag van de stal wel een rol. De verzekeringsnemer kan ervoor kiezen om een stal bewust onder te verzekeren omdat hij een gedeelte van het risico zelf draagt. De hoogte van het eigenrisico is niet voorhanden binnen Vallei Accountants Agri.

De data wel zien dat er een stijgende trend zichtbaar is in de verzekeringspremies bij legpluimveehouders. Men kan de vraag stellen of de legpluimveehouderij sector nog wel verzekeraar blijft. Dit beaamt ook de heer Verduijn in het interview. Hij stelt dat er überhaupt maar vier verzekeraars zijn welke de legpluimveehouderij verzekeren. Er zijn verzekeraars welke zich terugtrekken uit de legpluimveesector. De schadelast wordt te hoog. In het interview wordt ook gesteld dat er een voorlopige prijsverlaging nog niet in zit. Dan moet de schadelast eerst omlaag.

Niet elk jaar was de factuur aanwezig bij alle klanten. De niet bruikbare resultaten zijn niet in het hoofdstuk resultaten opgenomen. De gehele dataset, inclusief de niet bruikbare resultaten zijn opgenomen in bijlage 3.

4. Discussie

In het volgende hoofdstuk komen de volgende aspecten ter discussie; de gekozen aanpak van het afstudeerwerkstuk, en de resultaten. De doelstelling van het afstudeerwerkstuk was het in kaart brengen van de (kostprijs) ontwikkelingen op het gebied van (dier)verzekeringen in de legpluimveehouderij.

In het vooronderzoek was de hoofdvraag als volgt: *“Hoe kan de legpluimveehouderij de investeringen omtrent fijnstofreductie, dierverzekeringen, en energiebesparende kosten bekostigen.”*

Naar aanleiding van het interview met de heer van de Worp en de heer Verduin kwam naar voren dat verzekeren op dit moment in de pluimveesector erg actueel is op zowel het gebied van van dierziekten als op het gebied van pluimveestallen. Dit in verband met het toenemende aantal stalbranden bij legpluimveehouders. Daarom zijn zowel de deelvragen als de hoofdvragen aangepast. De hoofdvraag is aangepast naar: *“Welk effect hebben de ontwikkelingen omtrent (dier) verzekeringen op de kostprijs in de legpluimveehouderij?”*

Ook zijn de deelvragen aangepast om zo beter de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. De deelvragen zijn nu volledig gericht op het verzekeren van zowel pluimveestallen als dierziekten.

De inleiding, de gekozen methode en aanpak zijn ook veranderd naar aanleiding van de ontvangen feedback op het vooronderzoek/plan van aanpak. Naast het taalgebruik wat aangepast is, is er ook meer data verkregen dan in het eerste plan van aanpak vermeld was.

4.1 Deelvraag 1

“Wat zijn de ontwikkelingen omtrent (dier)verzekeringen in de legpluimveehouderij?”

De keuze voor een interview is gekomen nadat er online vrij weinig informatie beschikbaar was omtrent dierverzekeringen. Middels het netwerk binnen Vallei Agri ben ik op de heer van de Worp gekomen. Het interview was in eerste instantie gepland met een andere vertegenwoordiger binnen R&V. Echter wegens omstandigheden kon dit niet doorgaan. Na een webinar over stalbranden van verzekeraar Unive kwam de naam de heer Verduijn langs als werkzaam persoon bij Unive. De heer Verduijn stond welwillend tegenover een interview. De afgenomen interviews zijn erg behulpzaam geweest voor het beantwoorden van de deelvragen. Men gaat toch dieper in op de inhoud dan vaak in de literatuur het geval is. Ook is het als erg waardevol ervaren als ondersteuning van de beantwoording van deelvraag 2 en 3.

4.2 Deelvraag 2

“Welk effect heeft het verzekeren tegen vogelgriep op de kosten per dierplaats in de biologische legpluimveehouderij?”

Deze deelvraag is een verdieping op deelvraag 1. Naast de verkregen informatie uit het interview bijbehorend bij deelvraag 1 is er ook een offerte opgesteld voor het afsluiten van een vogelgriepverzekering. Zo zijn de uitgangspunten van de ontvangen offerte van de heer van de Worp toegepast op 15 biologische pluimveehouders van Vallei Accountants Agri.

Doordat de offerte enkel gericht was op biologische pluimveehouders zijn andere houderijvormen buiten beschouwing gelaten, ondanks dat dit in het vooronderzoek nog wel de opzet was. Echter waren offertes voor deze andere houderijvormen niet beschikbaar. Ook zijn ten behoeve van de berekening enkele variabelen gebruikt welke elk jaar kunnen wijzigigen, zoals de opbrengstprijs per ei en de leegstandsfactor. Dit maakt de resultaten minder betrouwbaar.

De resultaten geven enkel de kosten per dierplaats aan op basis van een offerte van 2021, namelijk rond de 27 eurocent. Er moet wel rekening gehouden worden met het feit dat er variabelen meespelen welke jaarlijks veranderen. Dit is onder andere de opbrengstprijs. De pluimveehouder krijgt immers jaarlijks een andere prijs voor zijn eieren en daarmee ook een andere jaaromzet. Ook de leegstandsfactor waarmee gerekend wordt is per jaar verschillend. Bovendien kan de aanbieder van de verzekering wegens een hoge schadelast in 2021-2022 besluiten om de premie over 2022 te verhogen.

Door de resultaten weten biologische legpluimveehouders wel globaal wat men aan premie per dierplaats afdraagt. Men kan nu een beslissing maken of men het risico zelf wil blijven dragen of willen verleggen naar een externe partij zoals R&V.

4.3 Deelvraag 3

“Welk effect hebben de verzekeringspremie's voor pluimveestallen op de kosten per dierplaats in de legpluimveehouderij?”

Deelvraag 3 is ook een vervolg op deelvraag 1. Maar ligt hier de nadruk op de berekening van de verzekeringspremie over de jaren heen bij verschillende klanten van Vallei Accountants Agri. De premie loopt gedurende jaren op, met een verdubbeling van 2021 naar 2022. Het onderzoek werd belemmerd door onvoldoende beschikbare gegevens. Bij veel bedrijven was de verzekeringsfactuur wel aanwezig. Echter was er geen splitsing tussen de verzekering van inventaris, machines en gebouwen. Er stond dan enkel een totaal bedrag van de te betalen verzekeringskosten. Hierdoor was deze data niet bruikbaar voor het onderzoek. Bovendien waren er enkele klanten van Vallei Accountants Agri welke in 2021 klant zijn geworden. Hierdoor was de data van voorgaande jaren niet in het bezit van Vallei Accountants

Agri. Ook maakt niet elke klant gebruik van het scan en herken pakket Basecone, waardoor er mogelijk wel verzekeringsfacturen waren echter niet in het bezit van Vallei Accoutants Agri.

5. Conclusie en aanbevelingen

Op basis van de in hoofdstuk 3 genoemde resultaten kan een conclusie worden getrokken als antwoord op de hoofdvraag welke luidt: *“Welk effect hebben de ontwikkelingen omtrent (dier) verzekeringen op de kostprijs in de legpluimveehouderij?”*

Ook zullen er aanbevelingen worden gedaan waarbij duidelijk wordt wat er mogelijk voor vervolgonderzoeken gedaan kunnen worden.

5.1 Conclusies

De kosten in de legpluimveehouderij stijgen al enkele jaren. Deze kosten worden niet geheel opgevangen door hogere opbrengstprijzen. Het grootste gedeelte van de kosten bestaat uit de voerprijzen, echter het aandeel van relatief kleine kostenposten zoals verzekeringen is minder bekend.

Doormiddel van het formuleren van 3 deelvragen is getracht om een zo juist mogelijk antwoord te geven op de hoofdvraag. De hoofdvraag wordt in hoofdstuk 5.4 beantwoord.

5.2 Deelvraag 1

In deelvraag 1 is eerst een algemeen kader geschetst om zo helder in kaart te brengen wat de ontwikkelingen omtrent de (dier) verzekeringen nou zijn. Daarom luidde deelvraag 1 als volgt: *“Wat zijn de ontwikkelingen omtrent (dier)verzekeringen in de legpluimveehouderij?”*

De vooraanstaande ontwikkeling is dat de schaalvergroting in de pluimveehouderij tezamen met de elektrificatie een te grote schadelast met zich mee brengt. Hierdoor stijgen de premies voor het verzekeren van pluimveestallen. De wetgeving in de vorm van bijvoorbeeld bouwweisen en elektra keuringen lopen nog achter en kunnen eerder gezien worden als nulmeting voor verzekeraars. Het niet de verwachting dat de schadelast in toekomst omlaag gaat. Met de toename van de dreiging van vogelgriep neemt de vraag toe om dit risico af te dekken door middel van een dierverzekering. In Nederland ziet men deze animo ook toenemen vanuit met name kuikenbroederijen. Bovendien wordt mede door de schaalvergroting de schadelast bij een vogelgriepgeval te groot om te dragen voor de pluimveehouder. Hierdoor ziet men de animo voor het verzekeren van vogelgriep toenemen.

5.3 Deelvraag 2

Deelvraag 2 gaat verder in op het verzekeren van vogelgriep en dan gefocust op het financiële aspect van verzekeren. Derhalve luidt deelvraag 2 als volgt: *“Welk effect heeft het verzekeren tegen vogelgriep op de kosten per dierplaats in de biologische leghennenhouderschap?”*

Op basis van de verkregen offerte van de heer van de Worp is er voor 15 biologische pluimveehouders van Vallei-Agri berekend wat de jaarlijkse premie is voor het verzekeren van vogelgriep. De premie bedraagt in 2021 27 eurocent per dierplaats voor een biologische hen als de opbrengstprijis per ei 15 eurocent is. Deze 27 eurocent geldt alleen bij een leegstandsfactor van 0,8. Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat het effect van het verzekeren tegen vogelgriep de biologische pluimveehouder bij de hierboven genoemde variabelen 27 eurocent per dierplaats.

5.4 Deelvraag 3

De derde deelvraag richt zich op de effecten van de verzekeringspremie voor pluimveestallen over meerdere jaren en hun effect op de kosten per dierplaats in de legpluimveehouderschap. Hieruit blijkt dat de verzekeringspremie voor pluimveestallen gemiddeld met 50% gestegen is in het jaar 2022 ten opzichte van het jaar 2019. Waarbij er in het jaar 2019 gemiddeld nog 9 cent per dierplaats werd betaald is dit in 2022 gestegen naar 19 cent per dierplaats. De te betalen verzekeringspremie is afgeleid uit de gegevens van 6 biologisch bedrijven en 1 bedrijf met een freiland-houderschap systeem. Klantnummer 6006 heeft 5 sub locaties, allemaal met het scharrel-houderschap systeem.

5.5 Hoofdvraag

Middels de beantwoording van de deelvragen is er informatie verzameld voor de beantwoording van de hoofdvraag. De hoofdvraag luidt als volgt:

“Welk effect hebben de ontwikkelingen omtrent (dier) verzekeringen op de kostprijs in de legpluimveehouderschap?”

Het effect van de huidige ontwikkelingen binnen de verzekering van pluimveestallen is een verdubbeling van de kosten per dierplaats ten opzichte van peiljaar 2019. Wil de pluimveehouder ook de bedrijfsschade/opbrengstschade van een uitbraak van vogelgriep verzekeren dan zal hem dat gemiddeld $19 + 27 = 46$ eurocent per dierplaats kosten. Ook is het aannemelijk dat dit het minimale bedrag per dierplaats niet onder de 46 eurocent zal blijven. In de interviews komt namelijk naar voren dat de schadelast eerst omlaag zal moeten gaan. Echter dit is niet de verwachting. Ook vanwege zware vogelgriep seizoenen in Europa zal de prijs van een vogelgriepverzekering niet dalen. Meer risico betekent immers een hogere af te dragen premie.

Met de resultaten uit het onderzoek is er zicht gekregen op de kosten van (dier) verzekeringen. Ook is er doormiddel van de interview een beeld geschets over de ontwikkelingen in de verzekeringsbranche. Voor legpluimveehouders kan een relatief kleine kostenpost snel over het hoofd gezien worden, echter doormiddel van de resultaten uit het onderzoek kunnen legpluimveehouders een risico analyse maken omtrent het wel of niet verzekeren van vogelgriep. Met name met de huidige uitbraak van het jaar 2021 en 2022 blijft dit erg relevant.

Ook kunnen zij nogmaals heroverwegen in welke mate zij met het verzekeren van pluimveestallen bepaalde risico's zelf gaan dragen. Bovendien kunnen de resultaten ook van belang zijn voor bijvoorbeeld adviseurs van pluimveehouders, om een relatief kleine kostenpost toch inzichtelijk te houden.

5.6 Aanbevelingen

Op de in het vorige hoofdstuk beschreven conclusies kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan.

De onderzoeksgroep inzake de te betalen verzekeringspremie voor pluimveestallen kan in een vervolgonderzoek groter, dit kan doormiddel van het opvragen van de verzekeringspolis/verzekeringsspecificatie. Daarmee elimineer je de beperking van het niet hebben van een specificatie van de verzekeringsnota waarbij er geen onderscheid wordt gemaakt tussen gebouwen en inventaris.

Het is aan te bevelen om dit onderzoek inzake de verzekeringspremie van de stallen nogmaals in 2024 of 2025 te doen. Daarmee kan beoordeeld worden of de verhogingen van de verzekeringspremie structureel stijgen of dat het jaar 2021-2022 eenmalig als incident kan worden beschouwd.

In een vervolg onderzoek kan ook dieper ingegaan worden op de kosten van het afsluiten van een verzekering voor vogelgriep in combinatie met de af te dragen heffing aan het diergezondheidsfonds. Bovendien kan een vervolg onderzoek inzicht geven in de af te dragen premie van het verzekeren in vergelijking met het de gemiste opbrengsten oftewel de bedrijfsschade.

Literatuurlijst

Agriholland. (2018, 15 juni). Dossier Vogelgriep / Klassieke Vogelpest / Aviaire Influenza / H5N1, H5N3, H7N7. Geraadpleegd op 3 april 2019, van <https://www.agriholland.nl/dossiers/vogelpest/home.htm>

Baliatsas, C., IJzermans, C. J., Heederik, D. J. J., Hogerwerf, L., Post, P., Boender, G. J., & Hagenaars, T. J. (2018, september). Veehouderij en Gezondheid Omwonenden 3. UU.nl. Geraadpleegd op 12 april 2019, van https://nvl004.nivel.nl/nivel-2015/sites/default/files/bestanden/Veehouderij_gezondheid_omwonenden_III.pdf

Bedrijven en dieren. (2021, 21 juni). Agrimatie. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://www.agrimatie.nl/SectorResultaat.aspx?subpubID=2232§orID=2244&themalD=2286>

Berntsen, P. J., Menkveld, N., & Leguijt, M. (2021, 5 juli). Visie op Pluimvee. ABN AMRO. Geraadpleegd op 9 augustus 2022, van <https://www.abnamro.nl/nl/zakelijk/insights/sectoren-en-trends/agrarisch/pluimveehouderij-consument-draait-naar-dierenwelzijn.html>

Beukema, E. (2016, 30 december). WUR: vogelgriep wordt een jaarlijks fenomeen. Boerderij. Geraadpleegd op 9 augustus 2022, van <https://www.boerderij.nl/wur-vogelgriep-wordt-een-jaarlijks-fenomeen>

Bresson, M., & Blankestijn, M. (2022, 12 mei). Grootste Europese vogelgriepgolf brengt pluimveesector in het nauw. FD.nl. Geraadpleegd op 13 augustus 2022, van <https://fd.nl/economie/1439067/grootste-europese-vogelgriepgolf-brengt-pluiveesector-in-het-nauw>

Dossier Fijnstof. (z.d.). RIVM. Geraadpleegd op 17 juni 2019, van <https://www.rivm.nl/dossier-fijnstof#:~:text=Hoeveel%20stof%20gaat%20er%20de%20lucht%20in%20en%20welke%20zijn%20de%20bronnen%3F&text=Hoeveel%20stof%20zit%20er%20in%20de%20lucht%20en%20waar%20komt%20het%20vandaan%3F&text=Wat%20zijn%20de%20gezondheidseffecten%20van%20stof%3F&text=Hoe%20wordt%20fijn%20stof%20gemeten%3F>

Eieren. (z.d.). Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/eieren.aspx%20target=>

European Food Safety Authority. (2022, 30 juni). Avian influenza. Geraadpleegd op 15 augustus 2022, van <https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/avian-influenza>

Forse daling van inkomen op leghennenbedrijven. (2022, 30 maart). Agrimatie. Geraadpleegd op 9 augustus 2022, van <https://www.agrimatie.nl/SectorResultaat.aspx?themaID=2272&indicatorID=2046&subpublID=2232§orID=2249>

Grenswaarden en andere luchtkwaliteitsnormen. (z.d.). Kenniscentrum InfoMil. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://www.infomil.nl/onderwerpen/lucht-water/luchtkwaliteit/regelgeving/wet-milieubeheer/beoordelen/grenswaarden/#h91e707e3-2514-4472-a236-7bf5dcff7217>

Hilkens, W. H., & Rijkers, F. R. (2016, 6 mei). Geld voor je eieren. ABN AMRO. Geraadpleegd op 16 februari 2019, van <https://insights.abnamro.nl/2016/03/geld-voor-je-eieren/>

Kaarten | Atlas Leefomgeving. (z.d.). Atlas leefomgeving. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://www.atlasleefomgeving.nl/kaarten>

Landbouw; gewassen, dieren en grondgebruik naar regio. (2022, 5 augustus). CBS. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/80780ned/table?dl=2E119>

LTO Nedeland, Brandweer Nederland, Dierenbescherming, het Verbond van Verzekeraars, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, & Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2018, juli). Actieplan brandveilige Veestallen 2018–2022. WUR. <https://edepot.wur.nl/455618>

Merendeel van hennen is scharrelhen. (2020, 9 februari). Agrimatie. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=2270&indicatorID=2098>

NOS. (2021, 30 december). “Europa kampt met zwaarste vogelgriepuitbraak ooit”. NOS.nl. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://nos.nl/artikel/2411315-europa-kampt-met-zwaarste-vogelgriepuitbraak-ooit>

Onderzoeksraad voor Veiligheid, Dijsselbloem, J. R. V. A., Van Asselt, M. B. A., & Zourindis, S. (2021, maart). Stalbranden. Onderzoeksraad voor Veiligheid. <https://www.onderzoeksraad.nl/nl/page/15347/stalbranden%20rapport%20.pdf>

Praktijkcentrum Emissiereductie Veehouderij (PEV). (z.d.). Praktijkcentrumemissiereductie. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://www.praktijkcentrumemissiereductie.nl/>

Redactie Trouw. (2020, 18 maart). Toename stalbranden: sinds 2012 stierven 1 miljoen dieren in het vuur. Dagblad Trouw. Geraadpleegd op 9 augustus 2022, van <https://www.trouw.nl/binnenland/toename-stalbranden-sinds-2012-stierven1-miljoen-dieren-in-het-vuur~b3e7c9a5/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

RVO. (z.d.). Pluimvee Diergezondheidsfonds. RVO.nl. Geraadpleegd op 13 augustus 2022, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/dierziektepreventie/diergezondheidsfonds/pluimvee-diergezondheidsfonds#hoe-werkt-het-diergezondheidsfonds%3F>

Scharenborg, M. (2022, 3 mei). "DGF-heffing vier keer zo hoog in 2023". Pluimveeweb.nl. Geraadpleegd op 9 augustus 2022, van <https://www.pluimveeweb.nl/artikel/465007-heffing-dgf-vier-keer-zo-hoog-in-2023/>

Schotman, T. (2021, 26 juli). Verzekeren van pluimveebedrijven steeds lastiger. Pluimveeweb. Geraadpleegd op 9 augustus 2022, van <https://www.pluimveeweb.nl/artikel/398629-lto-nop-doet-onderzoek-naar-nieuwe-verzekering-pluimveebedrijven/>

Stalbranden voorkomen. (z.d.). WUR. Geraadpleegd op 9 augustus 2022, van <https://www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Stalbranden-voorkomen.htm>

Sterk stijgende kosten door hogere prijzen van voer en energie. (2022, 30 maart). Agrimatie. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://www.agrimatie.nl/sectorResultaat.aspx?subpubID=2232§orID=2244&themaID=2272&indicatorID=2052>

Van den Hurk, J. (2021, 1 september). Duurzame productie van eieren zet door. Rabobank. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://www.rabobank.nl/kennis/s011088380-duurzame-productie-van-eieren-zet-door>

Werkman, R. A., & Termeer, C. J. A. M. (2007, 30 november). Het Nederlandse debat rondom Landbouw, Landschap en het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. WUR. Geraadpleegd op 22 maart 2019, van <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/45252>

WUR. (2022, 2 augustus). Vogelgriep bij pluimvee in 2021/2022. Geraadpleegd op 8 augustus 2022, van <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/Biovetinary-Research/show-bvr/Vogelgriep-bij-pluimvee-in-20212022.htm>

ZLTO. (2021, 22 oktober). (On)verzekerbare pluimveebedrijven. Geraadpleegd op 13 augustus 2022, van <https://www.zlto.nl/actueel/onverzekerbare-pluimveebedrijven-herhaalde-oproep>

Bijlage 1: Interview Hein van de Worp

1. MG: Waarom is er een Duitse partij voor nodig om een risico als vogelgriep te verzekeren?

HvdW: Nee Nederlandse partijen willen dat niet, ik heb bijvoorbeeld wel eens een gesprek gehad met Interpolis en die zien het niet zitten. R&V is de grootste dierenverzekeraar van Europa, er is nog wel Magdeburger die ook nog een 10% doet.

2. MG: Vanuit commercieel oogpunt is het deels een taak om verzekeringspolissen af te sluiten, waarom biedt een Nederlands bedrijf dat niet aan?

HvdW: Nee, je ziet dat verzekeringmaatschappijen zich steeds verder terugtrekken uit de agrarische sector, ook met gebouwen verzekeren, en zijn er nog maar een paar over.

3. MG: Is het waarschijnlijk dat er op een gegeven moment enkel nog grote partijen overblijven, zoals een R&V?

HvdW: Ik heb het hier weleens over gehad binnen R&V om ook stallen te verzekeren, maar dat zij doen alleen maar dieren.

4. MG: Wat onderscheid R&V van de rest dat ze wel dierziekte verzekeringen aanbieden?

HvdW: Dat is zo gegroeid, zij doen niet alleen pluimvee, maar ook rundvee en kalkoenen, eigenlijk de gehele agrarische sector.

5. MG: Speelt het mee, dat mede omdat R&V zo groot is dat men dit kan aanbieden?

HvdW: Ja dat denk ik wel, Want R&V is een grote, ze zitten in Wiesbaden en hebben een omzet van rond de 20 miljard.

6. MG: Hoe kan het dat het in Duitsland veel meer leeft dan in Nederland? Als ik in mijn omgeving kijk van pluimveehouders is men er terughoudend in.

HvdW: Nederlanders zijn minder enthousiast om te verzekeren dan Duitsers over het algemeen.

7. MG: Is dat meer een gewoonte/karakertrek van Nederlanders, of omdat het niet zo bekend is in Nederland?

HvdW: Ik denk omdat het niet zo bekend is, en in Duitsland is het zo dat wanneer er een kippenstal gebouwd wordt de bank ook al rekening houdt met het rentepercentage wanneer er verzekerd is, in Nederland is dit niet zo.

Ik ben ook al meerdere malen bij de Rabobank geweest te Utrecht, de mensen die te maken hebben met agrarische bedrijven hebben heel veel interesse om te verzekeren, maar op 1 of andere manier wordt dat tegengehouden. Maar agrariërs zijn vrij omdat af te sluiten.

Ik heb wel eens gevraagd aan de directeur van R&V waarom zij geen Nederlandse stallen verzekeren, wij doen dat niet want Nederlandse stallen fikken veel te snel af.

Heel veel stallen fikken in Nederland af, ik ben daar zelf ook wel eens nieuwsgierig naar waarom branden ze in Nederland af en in Duitsland niet.

8. MG: Dat is een terechte vraag, in mijn vorige interview met Unive werd er ook gesproken over het aantal stalbranden voorheen en het aantal stalbranden nu, en die toename is wel fors, ook wanneer je kijkt naar de premie die betaald moet worden om een pluimveestal te verzekeren, dit is behoorlijk toegenomen in de afgelopen 3-4 jaar. Ik heb gekeken naar het klantenbestand van Vallei Agri, en daar de premies vergeleken van de afgelopen 3-4 jaar, deze laten een behoorlijke stijging zien.

HvdW: Ja Ja, en vooral nu ook met de zonnepanelen op de daken.

9. MG: Ja sowieso met het groeiend aantal elektrische apparaten in stallen.

HvdW: En dat is nu net een punt waarbij sommige mensen zeggen, In Duitsland is het namelijk zo dat aan een installatiebedrijf te maken heeft met hele hoge eisen, medewerkers moeten ook een bepaalde opleiding volgen om Meister te worden. En mochten medewerkers dat niet hebben dan krijgen ze ook geen vergunning om installaties aan te sluiten. In Nederland mag elke boer zijn eigen elektra aanleggen.

10. MG Wel is er nu vanuit de verzekering nu de verplichting om het elektra te keuren door een Installatiebedrijf.

HvdW: Maar het is zo dat het vaak zit in bekabeling, en wat men dan doet is de thermische beveiliging weer omhoog zetten zodat de aardlek er niet zo snel uitvliegt.

Daarom is het ook belangrijk dat er in de schakelkast ook voldoende ventilatie is, zodat de schakelaars ook kunnen koelen.

11. MG: Kan je stellen dat de kwaliteit van installaties in Duitsland hoger ligt dan in Nederland?

HvdW: Ja de kwaliteit van installatiebedrijven ligt hoger dan in Nederland.

HvdW: *Ik heb het zelfs meegemaakt dat een Nederlandse B.V. gevestigd in Duitsland de installatie liet keuren door een Duits installatiebedrijf, dat deze ook werd afgekeurd.*

12. MG: Ziet u de laatste tijd meer animo voor het verzekeren tegen vogelgriep?

HvdW: *Ja er komt ook steeds meer interesse via Nederland, met name vanuit de kuikenbroederijen. Echter het is niet enkel een verzekering tegen vogelgriep, het is opgebouwd met soort bouwstenen, tegen niet alleen vogelgriep maar ook tegen bijvoorbeeld salmonella etc. etc.*

13. MG: Wat zijn de voornaamste bezwaren die u tegenkomt van pluimveehouders om het niet af te nemen?

HvdW: *De prijs.*

14. MG: Ziet u daar geen kentering in?

HvdW: *Jawel, maar noem het verkeerde zuinigheid.*

15. MG: Wordt er voor de bepaling van de premie gekeken of het betreffende bedrijf in een waterrijk gebied ligt?

HvdW: *Zeker, echter ik doe heel Nederland als waterrijk gebied/risicogebied, je moet daar niet teveel over discussiëren. Dat zeg ik ook tegen de Duitsers, In Nederland heeft iedereen een mening. Echter heb ik weleens een klant gehad, welke al 2 keer vogelgriep heeft gehad, dan meld ik dat wel aan R&V. Zo werkt het gewoon, meer risico betekent hogere premie.*

16. MG: Wordt er ook onderscheid gemaakt op het type houderijsysteem? bijvoorbeeld scharrel of vrije uitloop?

HvdW: *Ja met vrije uitloop en bio is er een hoger risico. En wordt dus rekening gehouden met het type houderijsysteem.*

17. MG: Zijn er nog meer variabelen welke een rol kunnen spelen?

HvdW: *Ja, de afstand tot andere bedrijven, Je moet op een gegeven moment een risicoanalyse maken als bedrijf zijnde, dat kom ik steeds meer tegen, en ieder bedrijf heeft een aansprakelijkheidsverzekering. En ik heb een keer meegemaakt dat biologisch voer residuen hadden van bestrijdingsmiddelen, toen hadden wij 300.000 kippen, biologisch waarbij de schade 4 euro per kip was, wij hadden toen een schade van 1.2 miljoen. En daar*

ben je voor verzekerd, daar moet je je voor verzekeren. Je moet je dus afvragen, kan je je die schade dragen als bedrijf zijnde, stel een 100.000 of een 200.000 euro?

18. MG: Kan u een indicatie geven hoeveel pluimveehouders er in Nederland verzekerd zijn?

HvdW: *Ik denk een 10-15%.*

19. MG: Verwacht u dat dit nog omhoog gaat?

HvdW: *Ik krijg steeds meer interesse.*

20. MG: Of moet er eerst weer iets gebeuren voordat men interesse krijgt?

HvdW: *Nee, ik merk het nu bijvoorbeeld aan het aantal schades door het uitloop verbod wat steeds meer toe neemt.*

Echter er verandert ook wat in de wetgeving van de Europese unie, want hoog pathogeen is nog ruimen, laag pathogeen kan nog muteren naar hoog pathogeen. Echter de overheid gaat niet meer verplichten om te ruimen. Een voorbeeld, in België had men vogelgriep (laagpathogene) die moest men op eigen initiatief ruimen. Dit betekent dat deze kosten voor de pluimveehouder zelf zijn.

Bijlage 2: Interview Leendert Verduijn

MG: Vanuit de verzekeraar is het keuren van elektra verplicht gesteld, vanaf wanneer denkt u dat dit het positieve effect zal hebben?

LV: *Het is nu sinds een aantal jaar verplicht, daarbij is het niet meer enkel de verzekeraar welke het eist, bijvoorbeeld als je lid bent van een bepaald keurmerk/label wordt het ook geëist. De elektrakeuring wordt meer gezien als nulmeting, om zo te kijken, hoe is de sector er aan toe? Dit vanwege een aantal redenen:*

De bedrijven zijn steeds groter geworden, van kleine compacte ondernemingen naar steeds grotere bedrijven, waarbij je je kan afvragen is het inderdaad niet industrie, de elektrische installatie is hier niet altijd op aangepast. Daarom zien wij het keuren van installaties nog als nulmeting om te kijken, is de elektrische installatie nog in verhouding met wat er inmiddels al op aangesloten is, denk hierbij bijvoorbeeld aan zonnepanelen e.d.

Het keuren van installaties gaat ons niet de oplossing bieden, wat wel de oplossing kan zijn is de keuring van elektrische installaties in combinatie met het monitoren, we kunnen er niet omheen dat een volgende stap het monitoren wordt, je kan hierbij bijvoorbeeld denken het plaatsen van sensoren om bijvoorbeeld de temperatuur in de meterkast te monitoren, en dat deze een signaal geeft wanneer de temperatuur boven een bepaalde waarde uitkomt.

MG: Hoe was de reactie van de pluimveehouders op het verplicht stellen van de elektrakeuring?

LV: *Wij waren toen het begon de eerste, en toen zag je inderdaad dat er geen draagvlak voor was, de reactie was in eerste instantie, de verzekeraar heeft weer wat gevonden. Later bleek dat de overheid met aanvullende regels kwam, het aantal branden wat veroorzaakt werd door ongedierte of elektrische installaties nam eerder toe dan af. Maar de afnemers zoals een Albert Heijn brachten het ook aan de orde, de afnemers krijgen hierdoor ook een goede naam, en kunnen zich hierdoor onderscheiden.*

MG: In de uitzending van Univé Brandmeester wordt gesproken over de toenemende maatschappelijke druk, merkt Unive dat zelf ook? Wanneer we naar banken kijken horen we nog wel eens de term financierders van het dierenleed. In hoeverre komt zo iets terug bij verzekeraars?

LV: *Het komt wel voor maar gelukkig heel weinig, en dan met name na een periode wanneer er enkele branden achter elkaar zijn geweest, met name in de pluimvee hebben we enkele dure branden gehad. Er wordt ook wel op gelet en gewezen naar ons. Maar nog niet zo erg als bij banken of bij ondernemers zelf.*

MG: U zei het is gelukkig nog minimaal, maar als het er dan is van welke kant/groep is het er dan?

LV: *We krijgen vanuit politiek maar ook van actiegroepen, met name wanneer er een brand is geweest en de betrokken partijen komen erachter waar men verzekerd is dat we wel benaderd worden met vragen zoals: Waarom investeren jullie nog in deze sector?, Deze sector kost meer geld dan dat hij oplevert? Daar moeten wij als Unive wel een goed verhaal bij hebben.*

MG: Zijn er pluimveehouders geweest welke niet welwillend tegen de verplichte elektrakeuring stonden?

LV: *Ja die zijn er geweest, gelukkig maar een enkeling het gaat dan om bijvoorbeeld een stoppende ondernemer, daarbij moet gezegd worden dat wanneer we met deze mensen in gesprek gaan we dit wel 9 van de 10 keer kunnen voorkomen. Met name wanneer je te maken heb met oude gebouwen waar bijvoorbeeld asbest op zit, dan kan de schade van een oude schuur, die in de toekomst gesloopt wordt a 200.000 euro misschien weinig uitmaken maar wanneer er asbest in het spel is, dan is de schade vele malen hoger. Vaak wordt er dan ook naar andere opties gekeken om bijvoorbeeld een hoger eigen risico te nemen. Maar de schade die voort kan vloeien uit een eventuele asbestbrand om die wel te verzekeren.*

MG: Wat betreft asbest, de overheid heeft voorlopig een streep gezet op de eindtermijn 2024, om het asbest te verwijderen. Hoe gaat de verzekeraar hier mee om?

LV: *Ja wij stimuleren dat op verschillende manieren, allereerst wij noemen dat de negatieve optie, we keren maar een x percentage uit bij schade. Bovendien wanneer wij met de klant in gesprek gaan vragen wij aan de klant waarom vervang je de asbest daken niet met nieuwe daken. Er zijn dan ondernemers welke zeggen daar hebben wij het geld niet voor, daar hebben wij op dit moment ook een project lopen waarbij we kijken van als wij de daken vervangen voor de goede daken met zonnepanelen, daarbij wordt dan een afspraak gemaakt met de ondernemer over hoe lang zijn de opbrengsten van de zonnepanelen voor Unive en na welke periode zijn de opbrengsten voor de ondernemer.*

MG: Wordt hier veel gebruik van gemaakt?

LV: *Ja het is heel erg succesvol, we hebben dit project (Unive Duurzame Zekerheid) vorig jaar opgezet en het loopt enorm goed. Het is enkel voor de agrarische sector.*

MG: Bij 50-55% procent van de stalbranden is er geen oorzaak aan te wijzen, zijn hier nog ontwikkelingen in, wat betreft technieken om de brand nog te achterhalen. Verwacht u verbeteringen hierin om het percentage omlaag te krijgen?

LV: *Ja ik ben ervan overtuigd dat dit percentage omlaag gaat, maar de reden dat dit percentage zo hoog is A; bij een totaal brand, het wordt daar zo warm het bewijsmateriaal is dan al weg, de brandweer moet al zijn best doen om aan te wijzen waar de brand begonnen is. Daarbij komt ook dat bij instanties welke inspecties/onderzoek naar de brand uitvoeren niet altijd baat hebben bij het aanwijzen van een brand, als men niet 100% overtuigd is hoe de brand ontstaan is, dan is het voor deze instanties ook niet gunstig, omdat je daarmee gaat wijzen. Waar ik van overtuigd ben wat ons echt gaat helpen om het cijfers/percentage naar beneden te krijgen is het tussentijds monitoren, in bijvoorbeeld de meterkast of in de ventilators, of bijvoorbeeld het meten van bepaalde gassen in je stal.*

MG: In het actieplan brandveilige stallen 2018-2022 is de beheersbaarheid van stalbranden opgenomen als actiepunt, hierbij wordt als voorbeeld genoemd om de brand al in een vroeg stadium te blussen, in hoeverre is het aannemelijk dat hier ook aanvullende eisen voor komen in de vorm van branddetectie en apparatuur welke automatisch kunnen blussen in bijvoorbeeld technische ruimtes?

LV: *Detectie hebben hangen in de meterkast kan draagt al bij aan de oplossing. Wat betreft automatisch blussen, een sprinkler in combinatie met dieren ligt al gevoelig. Maar er zijn wel andere installaties, en dit wordt wel onderzocht met de vraag is dit goed aan te leggen in combinatie met klimaatbeheersing in stallen. Maar met dit alles kom je toch terug op sensoren, het slimmer maken van je stal.*

MG: Stel een pluimveehouders maakt gebruik van een blussysteem in zijn meterkast of hij maakt gebruik van de nevelinstallatie om nu te blussen, wordt dit al meegenomen in de premie?

LV: *Nee we hebben bepaalde eisen welke we afdwingen in de polis, en een blussysteem of gebruik van nevelinstallatie is nog niet verplicht gesteld, dit zou in de toekomst wel kunnen. Waar we nu mee zitten is dat bepaalde sectoren, en daar is de pluimveehouderij er 1 van, of het überhaupt verzekeraar blijft, in Nederland zijn er überhaupt maar 4 verzekeraars die deze sector willen verzekeren, daar is Unive er 1 van, maar je ziet wel wel regelmatig verzekeraars zich terugtrekken op dat gebied. Wij willen dat niet, maar dan moet er wel wat veranderen. En als we dat voor elkaar hebben, dan staat er daadwerkelijk iets, dan weet je we hebben nu gewoon grip op de risico's. Dan blijft het verzekeraar, wat ook nodig is want anders is het niet meer financieel.*

MG: Welke rol heeft de toename van elektrische apparatuur, en daarbij specifiek zonnepanelen? Wanneer dit in de brand vliegt en deze deeltjes zich verspreiden is dit te vergelijken met asbest?

LV: *Er zijn er die spreken over zonnepanelen zijn het nieuwe asbest, dat komt mede doordat er vorig jaar een hele grote brand in Nederland is geweest waarbij er veel zonnepanelen verloren zijn gegaan. Die kleine deeltjes zijn gaan vliegen en dat heeft een vermogen gekost. Je denkt dat je door middel van het vervangen asbest en plaatsen van zonnepanelen weer bij de tijd bent. Maar nieuwe zaken brengen weer nieuwe onvoorziene zaken met zich mee, dat is wel een dingetje. Überhaupt als je het hebt over zonnepanelen, is jouw dakconstructie wel afdoende, of is de meterkast hier wel geschikt voor. Hier werd in het verleden slecht op gelet. Dit gaat inmiddels wel beter, echter dit kan nog wel beter.*

MG: Wat ligt er concreet vast wat betreft zonnepanelen?

LV: *Wat we inmiddels wel verlangen is dat de zonnepanelen periodiek gekeurd worden, dit zit bij de elektrakeuring in. Maar heel veel meer dan dat ligt er wat betreft verplichting niet.*

MG: Het is in het nieuws geweest dat de Thialf zijn zonnepanelen installatie uit moest zetten vanwege: de combinatie van zeer slechte schadestatistieken van panden met zonnepanelen en de bij Thialf gebruikte materialen van de dakisolatie.

Is een dergelijke situatie ook mogelijk in de pluimveesector?

LV: *Wat hierbij wel goed is om te weten qua onderscheid is, een verzekeraar wordt, of hopelijk werd vaak pas benaderd wanneer de boel opgeleverd wordt. Wij werden in het verleden lang niet altijd opgezocht wanneer iemand een nieuwe schuur ging bouwen of zonnepanelen ging plaatsen. Wat er bijvoorbeeld gebeurde is dat je bij wijze van spreken op vrijdagmiddag werd gebeld met de vraag, zojuist is de nieuwe stal opgeleverd, jullie zijn welkom op de opendag, maar kunnen jullie het ook even verzekeren? En dan zagen we bijvoorbeeld zaken waarbij wij als verzekeraar dachten, had ons nou in het voortraject betrokken dan konden we dit veel beter aanpakken.*

MG: Op het gebied van dreigende onverzekerbaarheid, is het dan niet zo dat op commercieel gebied een verzekeraar juist klanten wil hebben? Dus als 1 verzekeraar zegt, dit doen wij niet, dat er dan andere in de rij staan?

LV: *Ja die zijn er ook voldoende, alleen je moet ook je risico's spreiden, en bepaalde risico's daar bestaan er gewoon niet veel van. Je kan je voorstellen dat wij liever 10 boeren hebben met een risico van 1 miljoen dan 1 boer met een risico van 10 miljoen. Dus met het toenemen van de omvang van een bedrijf wordt het ook lastiger om ze te verzekeren.*

MG: Is het überhaupt mogelijk om nog een daling te verwachten in verzekeringspremie? of zijn we hier nog ver van verwijderd?

LV: *Ja het laatste, waar we eerst voor moeten zorgen is dat het überhaupt verzekeraar blijft. Op het moment dat het aantal schades blijft toenemen, en het aantal verzekeraars zich blijft terugtrekken, dan kan je je als verzekeraar op den duur afvragen. Kan je het nog verantwoorden om een sector nog te verzekeren? De komende jaren moet de schadelast omlaag, zodat de premie die binnenkomt in verhouding staat tot de schade.*

MG: We hebben in 2019 ook te maken gehad met een stalbrand waarbij er sprake was van brandstichting, beschouwt u dit als incident?

LV: *Het was een incident maar je zult er wel rekening mee moeten houden, want je ziet een aantal dingen, is het vandalisme of is het de ondernemer zelf, dat zijn wel andere dingen. Een ondernemer kan het ook zien als laatste redmiddel, gelukkig komt dit zelden voor maar dit is wel iets waar we samen rekening mee moeten houden.*

MG: Als we kijken naar pluimveestallen zit er verschil tussen houderijsystemen? op het gebied van verzekeren?

LV: *Ik weet dat er naar gekeken wordt maar in welke mate en welke rol dat speelt heb ik niet paraat.*

MG: Onder pluimveehouders heeft men het onderling wel eens over de led slangen van fabrikant X waarvan bekend is dat ze niet zo brandveilig zijn, is dit ook bekend bij de verzekeraar?

LV: *Jazeker, led slangen is vrij actueel, dat zijn ook wel dingen waarvan wij gaan zeggen, de volgende keer wanneer de stallen leeg komen, haal deze er dan ook uit, wil je de boel verzekeraar houden. Op het gebied van elektriciteit heb je ook gewoon erg veel rommel. We hebben in 90% van de gevallen te maken met bestaande stallen, maar een andere voorbeeld is dat er in de bekabeling van elektra het bestanddeel visolie zat, dit mag nu niet meer. Want op die visolie komt ongedierte af.*

MG: Er werd zojuist aangehaald dat ongedierte ook een rol speelt in hoeverre zijn de verzekeraars daar mee bezig om bijvoorbeeld ongediertebestrijding ook te verplichten?

LV: *Daar zijn we vrij ver mee, eerst willen we de elektrakeuringen hebben staan, en de blusmiddelen, de zonnepanelen en dat stuut nu dan gaan we over naar ongediertebeheersing. 9 van de 10 boeren hebben een ongediertebestrijder die er al jaren komt en die ook echt wel verstand van zaken heeft. Voor bepaalde sectoren willen we niet meer dat de ondernemer het zelf doet, wettelijk gezien mag het ook niet altijd meer. We zeggen dan de omvang van jouw bedrijf is nu zo groot, nu moet je dat ook gewoon gaan uitbesteden. En wat we nu aan het*

onderzoeken zijn is net zoals bij de meterkast in combinatie met blusmiddelen, kunnen we tussentijds meten? Kunnen we de lokdoosjes of de vallen slim maken? Die bestaan al wel.

MG: Er is een Duitse verzekeringsaanbieder welke vogelgriep verzekerd. Wat zijn de ontwikkelingen hierbij in het Nederlandse verzekeringslandschap?

***LV:** Dit antwoord doe ik namens mezelf en niet namens univé, ik weet niet of wij bezig zijn met het ontwikkelen van een verzekering tegen vogelgriep. Maar het verzekeren is natuurlijk ook het afwegen van risico's. Het vogelgriepvirus komt vrij regelmatig voor. Stel we gaan dat nu aanbieden dan kan het best wel zo zijn, dat daar best wel veel animo voor is. Nou het risico dat je een keer gaat uitkeren, maar ook dat het bijna oncontroleerbaar wordt of dat het zich verspreid over grote delen van het land. Dan moet je je afvragen, moet je daar een verzekering voor willen hebben, want uiteindelijk moet je daar een premie voor vragen waardoor iedereen denkt ja nu snap ik waarom je het wil verzekeren, voor dat geld kan ik het ook. En stel de vogelgriep slaat echt enorm aan, daar valt niet tegen uit te keren.*

MG: Is er vanuit de pluimveehouders ook weleens de vraag of jullie een vogelgriep verzekering aanbieden?

***LV:** Antwoord moet ik je schuldig blijven, ik houd me meer bezig met nieuwe producten, nieuwe diensten, en de vraag is bij mij nog niet langsgekomen. Ik kan me wel voorstellen*

MG: Wat zijn enkele variabelen binnen de opbouw van de premie? kan u daar wat inzicht in geven?

***LV:** De geschatte schadelast, de risico opslag wij als verzekeraar nemen het risico daar willen we ook voor beloond worden. Je hebt natuurlijk je overhead kosten, personeelskosten en softwarekosten. Je wilt ook een buffer hebben, want dat is een onderdeel van je premie opbouw. De variabelen kunnen zijn:*

Waar woon je?

Wat heb je geregeld aan preventie?

Wat wil je aan eigen risico dragen?

Welke sector hebben we het over?

Bijlage 3: Data verzekeringspremies

Bedrijf	Verzekerings premie kippenstal						Type houderij	Toe/afname	Per dierplaats 2022
	Verzekeraar	2019 €	2020 €	2021 €	2022 €	Aantal hennen			
635101	Unive	2.791	2.840	2.347	€ 3.844	13.500	0	27%	€ 0,28
619801	Unive	n.b.	863	846	n.b.	5.400	0	-2%	€ 0,16
628001	Unive	409	682	737	n.b.	5.019	0	45%	€ 0,15
617501	Unive	1.095	1.280	1.288	2.124	11.199	0	48%	€ 0,19
638501	Interpolis	n.b.	n.b.	2.157	n.b.	18.000	0		
606601	Interpolis	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	11.989	0		
600701	Interpolis	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	12.000	0		
602101	Avero Achmea	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	14.999	0		
602501	Interpolis	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	12.000	0		
603701	Unive	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	11.967	0		
604001	Interpolis	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	18.645	0		
608601	onbekend.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	30.000	0		
609501	Unive	1.389	1.415	n.b.	2.338	15.000	0	41%	
609701	Topland	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	14.540	0		
638801	Interpolis	n.b.	n.b.	2.600		15.000	0		
600601									
77731918	Unive	€ 3.799	€ 3.753	€ 3.778	€ 7.051		2	46%	
76727959	Unive	€ 1.203	€ 1.225	€ 1.742	€ 3.378		2	64%	

77731923	Unive	€ 3.848	€ 3.659	€ 3.682	€ 6.890		2	44%	
77731933	Unive	€ 3.148	€ 3.779	€ 3.804	€ 7.117		2	56%	
77731909	Unive	€ 1.989	€ 2.088	€ 1.655	€ 3.747		2	47%	
		€	€	€	€				
Totaal:		13.987	14.504	14.661	28.183	150.000		50%	€ 0,19
			€	€	€				
601001	Unive	n.b.	2.106	2.121	3.324	23.833	1	37%	
601601	Unive	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
601901	NN	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
602101	Inshared	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
602501	Interpolis	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
602901	Delta Lloyd	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
604001	Interpolis	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
	Onderling								
605401	verzekerd	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
606601	Interpolis	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
	Van de								
607001	Vendel	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
607301	Unive	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
608501	Delta Lloyd	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.				
			€	€	€				
609501	Unive	n.b.	1.389	1.415	2.338	€ 15.000	0	41%	€ 0,16

Bijlage 4: Algemene voorwaarden R&V

ACV EVT

Vereinigte Tierversicherung
Gesellschaft a.G.

Algemene voorwaarden voor de opbrengstschadeverzekering voor de agrarische en beroepsmatige dierproductie (Algemene Contract- Voorwaarden (ACV / AVB EVT-EU 2019 van VTV)

Inhoudsopgave

	Pagina
§ 1 Verzekerde risico's en schades	2
§ 2 Opbrengstschade, verzekerde locatie, aansprakelijkheidstermijn	2
§ 3 Dekkingsbijdrage	2
§ 4 Algemene uitsluitingen	3
§ 5 Gevaarlijke omstandigheden bij contractafsluiting en risicoverhoging	3
§ 6 Verplichtingen vóór het verzekeringsgeval	3
§ 7 Verzekeringssom, onderverzekering	4
§ 8 Omvang van de schadevergoeding	4
§ 9 Boekhoudplicht	4
§ 10 Premie	4
§ 11 Duur van de verzekering, begin en einde van de aansprakelijkheid, wachttijd	5
§ 12 Verplichtingen van de verzekeringnemer in geval van schade	5
§ 13 Vergoeding van uitgaven ter vermindering van schade	6
§ 14 Expertiseprocedure	6
§ 15 Omvang van de vaststelling van de experts	7
§ 16 Bijzondere vervalgronden; verjaring	7
§ 17 Uitbetaling van de schadevergoeding	8
§ 18 Rechtsverhouding na optreden van de opbrengstschade	8
§ 19 Bevoegde rechtbanken	8
§ 20 Verdere kosten	8
§ 21 Clausule betreffende voorwaardenaanpassing	8
§ 22 Clausule betreffende tariefaanpassing	9
§ 23 Schriftelijke vorm/adreswijziging	9
§ 24 Vertegenwoordigers	9
§ 25 Slotbepaling	9

§ 1 Verzekerde risico's en schade

1. De in het verzekeringscontract aangeduide schades en risico's zijn verzekerd.
2. Agrarische bedrijven, dan wel commerciële ondernemingen, die dierfokkerij en/of veredelingslandbouw bedrijven, kunnen – voor zover niets anders is overeengekomen – worden verzekerd tegen de opbrengstschade (§ 2 nr. 1) ten gevolge van:
 - a) dierverliezen en/of vermindering van de dierlijke productieprestatie wegens
 - ongeval in het dierbestand
 - dierepidemieën overeenkomstig § 1 nr. 6
 - andere dan de voornoemde, overdraagbare dierziektes
 - afwijzing van een gedefinieerde gezondheidsstatus voor het dierbestand
 - b) waardevermindering van de dierlijke producten ten gevolge van
 - ongeval in het dierbestand
 - dierproeven overeenkomstig § 1 nr. 6
 - andere dan de voornoemde, overdraagbare dierziektes
 - afwijzing van een gedefinieerde gezondheidsstatus voor het dierbestand
 - c) onderbrengen van de productiemethodes, leveringsverboden en verkoopbeperkingen ten gevolge van
 - ongeval in het dierbestand
 - dierepidemieën overeenkomstig § 1 nr. 6
 - andere dan de voornoemde, overdraagbare dierziektes
 - afkeuringen bij officieel onderzoek op besmetting door schadelijke stoffen in het kader van de onderstaande verordeningen in de steeds geldige versie:
 - verordening ter beperking van besmetting in levensmiddelen (Kontaminanten- Verordnung - KmV)
 - verordening betreffende de grootste hoeveelheden aan restanten van gewasbeschermingsmiddelen en middelen ter bestrijding van ongedierte, meststoffen en overige middelen in of op levensmiddelen en tabaksproducten (Rückstands-Höchstmengen- verordnung RHmV)
 - afkeuring van een gedefinieerde gezondheidsstatus voor het dierbestand.
3. De verzekering kan naar keuze worden beperkt tot individuele schade en risico's.
4. Voor zover geen verzekering is afgesloten overeenkomstig nr. 3 voor individuele schade en risico's, moeten de bepalingen betreffende deze schade en risico's niet worden toegepast.
5. Voor schade door brand, blikseminslag of explosie wordt geen schadevergoeding verleend. Schade door overstroming en storm wordt alleen vergoed, voor zover dit speciaal is overeengekomen.
6. Voor zover niets anders wordt overeengekomen, zijn de volgende epidemische dierziektes overeenkomstig § 1.6 van de Algemene Verzekeringsvoorwaarden verzekerd. Verzekeringsdekking bestaat echter alleen als vanwege één van deze epidemische dierziektes van staats- of overheidswege maatregelen worden gelast op grond van de betreffende veterinaire wettelijke wetten of verordeningen (op basis van nationaal of EU-recht):
 - Afrikaanse varkenspest,
 - besmettelijke varkensverlamming,
 - de ziekte van Aujeszky,
 - Aviaire Influenza (klassieke vogelpest / vogelgriep),
 - blauwtongziekte,
 - bovine herpesvirus 1 (BHV1),
 - bovine virus diarree (BVD),
 - brucellose van runderen en varkens,
 - bovine spongiforme encefalopathie (BSE),
 - klassieke varkenspest,
 - encefalopathie,
 - enzoötische leukose van runderen,
 - klassieke varkenspest,
 - leukose,
 - lumpy-huidziekte,
 - longzucht van runderen,
 - mond- en klauwzeer (MKZ),
 - miltvuur,

- Newcastle-ziekte/ Newcastle Disease,
- Q-koorts,
- boutvuur,
- Riftvalkoorts (RVF),
- runderpest,
- salmonellose van runderen,
- Schmallenberg-virus,
- vesiculaire stomatitis,
- hondsdolheid,
- tuberculose van runderen,
- overdraagbare spongiforme encefalopathie (TSE), -
- vesiculaire varkensziekte,
- vibrienen-epidemie van runderen,
- wild- en rundpepidemie.

§ 2 Opbrengstschade, verzekerde locatie, aansprakelijkheidstermijn

1. Opbrengstschade is de vermindering van de dekkingbijdrage overeenkomstig § 3 nr. 1 rekening houdend met de doorlopende kosten in de verzekerde productiemethode, voor zover de opbrengstschade heeft plaatsgevonden op een perceel dat in het verzekeringscertificaat als bedrijfsvestiging is aangeduid.
2. De verzekeraar is aansprakelijk voor de opbrengstschade, die, voor zover niets anders is overeengekomen, binnen 12 maanden sinds het optreden van de schadevalvoval ontstaat (aansprakelijkheidstermijn).

§ 3 Dekkingbijdrage

1. De vermindering van de dekkingbijdrage van de verzekerde productiemethode.
De dekkingbijdrage bestaat uit het verschil tussen de proportionele marktklare prestaties en de proportionele speciale kosten van de verzekerde productiemethodes. Van een vermindering van de dekkingbijdrage van de verzekerde productiemethode is sprake bij een vermindering van de opbrengst van de geproduceerde marktklare producten en/of een verhoging van de kosten voor de productie van de marktklare producten.
2. Niet verzekerd zijn:
 - a) uitgaven voor grond-, hulp- en bedrijfsstoffen evenals voor gekochte goederen, voor zover het niet gaat om uitgaven voor bedrijfsonderhoud, dan wel om minimumtarieven en tarieven voor beschikbaarstelling voor het elders betrekken van energie;
 - b) omzetbelasting, accijns en uitvoerrechten voor commerciële bedrijven en bedrijven, die volgens § 24, sectie 4 van de Wet op Omzetbelasting (UStG) hebben geopteerd voor de normale fiscale behandeling;
 - c) uitgangsvrachten, voor zover er geen doorlopende contractuele betalingsverplichtingen in de weg staan, noch pakketporti;
 - d) omzetafhankelijke tarieven, bijdragen en verzekeringspremies;
 - e) omzetafhankelijke licentiekosten en omzetafhankelijke uitvindingsvergoedingen;
 - f) winsten en kosten, die niet met het productiebedrijf hebben te maken, bijvoorbeeld op basis van vermogens-, speculatiezaken of van perceeltransacties.

§ 4 Algemene uitsluitingen

1. Verzekeringdekking bestaat niet
 - a) voor de gevolgen van gebreken of ziektes, die bij het begin van de verzekering reeds bestonden;
 - b) voor schade, voor zover ze door oorlog, binnenlandse onlusten, aardbevingen of kernenergie zijn veroorzaakt.
2. De verzekeraar is niet aansprakelijk, voor zover de opbrengstschade aanzienlijk wordt vergroot:
 - a) voor officieel voorgeschreven wederopbouw- en/of bedrijfsbeperkingen, voor zover deze niet door verzekerde producten overeenkomstig § 1 zijn veroorzaakt;
 - b) doordat de verzekeringnemer voor het herstel of opnieuw aanschaffen van vernielde, beschadigde of verloren gegane zaken resp. gewonde, omgekomen of gedode dieren niet tijdig voldoende kapitaal ter beschikking staat.

§ 5 Gevaarlijke omstandigheden bij contractafsluiting en risicoverhoging

1. ~~De verzekeringnemer moet bij het afgeven van zijn contractverklaring de verzekeraar alle hem bekende~~

gevaarlijke omstandigheden aangeven, waar de verzekeraar schriftelijk om heeft verzocht en die voor het besluit van de verzekeraar belangrijk zijn om het contract met de overeengekomen inhoud te sluiten.

De verzekeringnemer is ook in zoverre verplicht tot aangifte, als overeenkomstig zijn contractverklaring, maar vóór acceptatie van het contract de verzekeraar vragen stelt in de zin van regel 1. Verzaakt de verzekeringnemer zijn aangifteplicht conform regel 1 of 2, dan kan de verzekeraar met inachtneming van de §§ 19 tot 21 van de VVG zich uit het contract terugtrekken, het contract opzeggen of overgaan tot een contractaanpassing. De verzekeraar kan conform § 21 sectie 2 van de VVG ook vrijgesteld zijn van prestatie. Wordt het contract door een vertegenwoordiger van de verzekeringnemer gesloten, dan moet overeenkomstig § 20 van de VVG, zowel met de kennis als arglist van de vertegenwoordiger, als met de kennis en arglist van de verzekeringnemer rekening worden gehouden. Het recht van de verzekeraar het contract overeenkomstig § 22 van de VVG wegens arglistig bedrog aan te vechten, blijft onaangetast.

2. Na het afgeven van zijn contractverklaring mag de verzekeringnemer zonder voorafgaande toestemming van de verzekeraar geen risicoverhoging uitvoeren of de uitvoering ervan door een derde laten plaatsvinden.
De verzekeringnemer moet elke risicoverhoging, die hem bekend wordt, onmiddellijk melden aan de verzekeraar en weliswaar ook dan, als deze ongewild optreedt. Voor het overige gelden de paragrafen 23 t/m 27 en 29 van de VVG. Volgens deze kan de verzekeraar gerechtigd zijn tot opzegging, het uitvoeren van een contractaanpassing, dan wel van prestatie vrijgesteld zijn.
3. Als risicoverhoging geldt met name, als de verzekeringnemer het type gebruik van de dieren, dan wel de wijze waarop de dieren worden gehouden, wijzigt, of de verzekerde productiemethode verandert.

§ 6 Verplichtingen vóór het verzekeringsgeval

1. Contractueel overeengekomen verplichtingen, die de verzekeringnemer vóór het verzekeringsgeval moet vervullen, zijn:
 - a) het voldoen aan de voorschriften van de wet op dierepidemieën, de uitvoeringswetten en –verordeningen of administratieve bepalingen, die op grond van deze bepalingen zijn uitgevaardigd;
 - b) de verhinderende van het opnemen van dieren in het bestand, voor zover hem omstandigheden bekend zijn of moeten zijn, die noodzakelijkerwijs tot officiële maatregelen leiden conform de wet op dierepidemieën;
 - c) veiligheidsvoorschriften, voor zover deze overeengekomen zijn.
2. Verzaakt de verzekeringnemer één van de genoemde verplichtingen, dan is de verzekeraar overeenkomstig § 28 van de VVG gerechtigd tot het stopzetten of korten van de prestatie of vrijgesteld van prestatie. Een stopzetting van de verzekeraar treedt bij ontvangst in werking.

§ 7 Verzekeringssom, onderverzekering

1. Voor zover niets anders is overeengekomen, wordt de verzekeringssom vastgesteld door de overeengekomen bladen voor de vaststelling van bedragen voor alle verzekerde productiemethodes. 2. Zijn de vastgelegde waarden in geval van schade, die bij de vaststelling van de verzekeringssom in het blad voor de vaststelling van de bedragen, lager dan de daadwerkelijk door de verzekeraar vastgelegde waarden, dan wordt slechts het deel van de schade en de schadeverminderingkosten vergoed, dat zich tot de totale schade verhoudt als de waarden volgens de bladen voor de vaststelling van de bedragen, tot de feitelijk vastgelegde waarde.

§ 8 Omvang van de schadevergoeding

1. De opbrengstschade in de verzekerde productiemethode moet worden vergoed overeenkomstig § 1 en § 2, voor zover deze het overeengekomen eigen risico overschrijdt.
2. Bij de vaststelling van de opbrengstschade moet met alle omstandigheden rekening worden gehouden die de loop en het resultaat van het bedrijf tijdens de aansprakelijkheidstermijn gunstig of ongunstig zouden hebben beïnvloed, indien de verzekerde schade niet zou zijn opgetreden.
3. Gerealiseerde opbrengsten en schadevergoedingen uit andere verzekeringscontracten evenals betalingen uit publieke middelen, evenals door instellingen voor opruiming van kadavers, worden bij de schadevergoeding op basis van het aanwezige verzekeringscontract meegeteld. Dit geldt eveneens voor zover de verzekeringnemer wegens epidemieën of ziektes een uitbetaling uit publieke middelen, evenals van karkasverwerkingsinstellingen, zou hebben ontvangen, indien hij de

- claim niet opzettelijk zou hebben aangegeven of door schuld zou hebben verbeurd.
4. De verzekering mag niet tot verrijking leiden. Economische voordelen, die na afloop van de aansprakelijkheidstermijn als gevolg van de verzekerde schade binnen de aansprakelijkheidsperiode blijken, moeten op redelijke wijze in beschouwing worden genomen.

§ 9 Boekhoudplicht

1. Voor zover niet anders is overeengekomen, is de verzekeringnemer verplicht, een boekhouding te voeren. Inventarissen en balansen voor de drie voorgaande jaren moeten veilig of beschermd tegen gelijktijdige vernietiging gescheiden van elkaar worden bewaard.
2. Verzaakt de verzekeringnemer deze verplichtingen, dan is de verzekeraar overeenkomstig § 28 van de VVG gerechtigd tot opzegging of tot korting van de prestatie, dan wel vrijgesteld van prestatie. Een opzegging van de verzekeraar treedt met ontvangst in werking.

§ 10 Premie

1. De eerste of eenmalige premie moet – onafhankelijk van het bestaan van een recht op herroeping – onmiddellijk na het tijdstip van de overeengekomen en in de verzekeringspolis aangegeven start van de verzekering worden betaald. Ligt het overeengekomen tijdstip van de start van de verzekering vóór de contractafsluiting, dan moet de eerste of eenmalige premie onmiddellijk na de contractafsluiting worden betaald. Betaalt de verzekeringnemer niet onmiddellijk na het in regel 1 of regel 2 bepaalde tijdstip, dan begint de verzekeringsdekking pas nadat de betaling is gedaan.
Wijkt de verzekeringspolis af van de aanvraag van de verzekeringnemer of van de getroffen overeenkomsten, dan moet de eerste of eenmalige premie op zijn vroegst een maand na ontvangst van de verzekeringspolis worden betaald. Een volgende premie wordt op het overeengekomen tijdstip van de betreffende verzekeringsperiode opeisbaar. Bij een overeengekomen premiebetaling in termijnen, geldt de eerste termijn als eerste premie.
2. Voor de gevolgen van niet-tijdige premiebetaling gelden de §§ 37, 38 van de VVG.
Raakt de verzekeringnemer met de betaling van een vervolgpremie achter, dan is verzekeraar gerechtigd, vergoeding te eisen van de hem door het verzuim ontstane schade.
3. De bepalingen van nr. 1 en van nr. 2 gelden ook voor de overeengekomen bijkomende kosten.
4. Is termijnbetaling van de jaarpremie overeengekomen, dan worden de nog uitstaande termijnen onmiddellijk opeisbaar, als de verzekeringnemer met de betaling van een termijn achteropraakt.
5. De verzekeringnemer kan premievorderingen van de verzekeraar verrekenen, voor zover de tegenvordering onbetwist is of vastgesteld is dat deze rechtsgeldig is. Deze verrekeningsbevoegdheid geldt niet voor leden van een verzekeringsvereniging (§ 26 van de VAG).
6. De verzekeringssom wordt verlaagd doordat een schadevergoeding wordt gerealiseerd.
7. Eindigt de verzekeringsverhouding vóór het aflopen van de verzekeringsperiode of wordt deze na de start met terugwerkende kracht opgeheven, dan wel vanaf het begin nietig verklaard wegens arglistig bedrog, dan komen de premie of de zakelijke kosten overeenkomstig de §§ 39 en 80 van de VVG toe aan de verzekeraar.

§ 11 Duur van de verzekering, begin en einde van de aansprakelijkheid, wachttijd

1. Het contract is afgesloten voor het in de verzekeringspolis aangegeven tijdsbestek.
2. Bei een contractduur van minstens één jaar, wordt het contract steeds met één jaar verlengd, als niet één van de contractpartijen uiterlijk drie maanden vóór afloop van het betreffende verzekeringsjaar een opzegging heeft ontvangen. Bij een contractduur van minder dan één jaar, eindigt het contract, zonder dat een opzegging nodig is, op het voorziene tijdstip. Het contract kan bij een contractlooptijd van meer dan drie jaar, bij het verlopen van het derde of elk daaropvolgende jaar, met inachtneming van een termijn van drie maanden, door de verzekeringnemer worden opgezegd. De opzegging moet de verzekeraar uiterlijk drie maanden vóór afloop van het betreffende verzekeringsjaar ontvangen.
3. De verzekeringsdekking begint op het in de verzekeringspolis aangegeven tijdstip, als de verzekeringnemer de eerste premie op tijd betaalt, in de zin van § 10 nr. 1, op zijn vroegst echter na afloop van de overeengekomen wachttijd. De wachttijd wordt gerekend vanaf het begin van verzekering. De wachttijd bedraagt drie maanden voor opbrengstschade ten gevolge van officiële overheidsmaatregelen die met ziektes overeenkomstig § 1 nr. 6 gepaard gaan, andere in het bestand overdraagbare dierziektes, de afwijzing van een gedefinieerde gezondheidsstatus evenals afkeuringen bij officieel onderzoek naar besmetting door schadelijke stoffen. Dergelijke opbrengstschades, waarvan het begin binnen de wachttijd ligt, zijn ook na afloop van de wachttijd in principe uitgesloten van verzekeringsdekking. Voor overige opbrengstschades vervalt de wachttijd.
4. Treden tijdens de wachttijd opbrengstschades op ten gevolge van in het bestand overdraagbare dierziektes, de afwijzing van een gedefinieerde gezondheidsstatus, evenals afkeuringen bij officieel onderzoek naar besmetting door schadelijke stoffen, dan kan de verzekeraar het verzekeringscontract binnen een maand na ontvangst van de aankondiging, met onmiddellijke ingang opzeggen.

§ 12 Verplichtingen van de verzekeringnemer in geval van schade

1. De verzekeringnemer moet een schade conform § 1, die een opbrengstschade tot gevolg zou kunnen hebben, onmiddellijk aan de verzekeraar melden.
2. De verzekeringnemer is verplicht, de verzekeraar onmiddellijk melding te maken van:
 - a) epidemieën of verdenking van epidemieën;
 - b) elke officiële maatregel, die aanleiding kan zijn tot een prestatieverplichting van de verzekeraar;
 - c) elke belangrijke ziekte in het dierbestand van de verzekerde productiemethodes;
 - d) ongevallen, die aanleiding kunnen zijn tot een prestatieverplichting van de verzekeraar.In dringende gevallen moet de melding telefonisch gebeuren. Een extra melding conform § 23 is dan niet nodig.
3. De verzekeringnemer moet de opbrengstschade zo veel mogelijk verhinderen, dan wel reduceren en daarbij de aanwijzingen van de verzekeraar, voor zover het van hem gevegd kan worden, opvolgen, en zolang deze de officiële aanwijzingen niet in de weg staan. Hij moet, als de omstandigheden het toelaten, de aanwijzingen van de verzekeraar zien te verkrijgen.
4. Bij en na het optreden van de opbrengstschade, moet de verzekeringnemer voor zover mogelijk aan de verzekeraar alle inlichtingen, desgewenst schriftelijk, verstrekken, die vereist is voor de vaststelling van het verzekeringsgeval, of van de omvang van de prestatieplicht van de verzekeraar, elk onderzoek toelaten naar de oorzaak en hoogte van de schade en naar de omvang van de schadevergoedingsplicht, evenals de door de verzekeraar vereiste documenten overleggen, als de verstrekking daarvan redelijkerwijs van hem kan worden gevegd.
Komt het recht op een contractuele prestatie van de verzekeraar toe aan een derde, dan moet deze ook de plichten volgens nr. 1 tot 4 vervullen.
Voorts moet de verzekeringnemer:
 - a) ziektes en onderzoeksresultaten, evenals de officiële maatregelen aantonen;
 - b) de verzekeraar, haar vertegenwoordigers en experts elk onderzoek naar oorzaak en hoogte van de schade en over de omvang van de schadevergoedingsplicht toelaten en alle hiertoe nuttige inlichtingen verstrekken, desgewenst schriftelijk. Hij moet met het oog hierop in het bijzonder de handelsboeken, inventarissen en balansen, evenals hulpboeken, facturen en documenten over de gang van zaken tijdens het lopende boekjaar en de drie voorafgaande boekjaren, ter beschikking stellen.
5. Komt de verzekeringnemer een aanspraak toe op vergoeding van de schade jegens een derde, dan is de verzekeringnemer verplicht, dit aan de verzekeraar te melden.
6. Verzaakt de verzekeringnemer een verplichting volgens nr. 1 tot 5, dan is de verzekeraar overeenkomstig de §§ 28 en 82 van de VVG gerechtigd tot opzegging, dan wel tot vermindering van de prestatie, of is vrijgesteld van prestatie.
Behalve in geval van arglist, is de verzekeraar verplicht tot prestatie, voor zover het verzaken van de plicht niet de oorzaak is van het optreden, dan wel van de vaststelling van het verzekeringsgeval, noch van de vaststelling of de omvang van de prestatieplicht van de verzekeraar.

§ 13 Vergoeding van de kosten ter vermindering van de schade

1. Uitgaven, ook die zonder resultaat blijven, die de verzekeringnemer doet ter vermindering van de opbrengstschade, komen ten laste van de verzekeraar, voor zover
 - a) zij erop gericht zijn de omvang van de schadevergoedingsplicht van de verzekeraar te verminderen;
 - b) de verzekeringnemer deze gezien de omstandigheden als geboden mocht beschouwen, maar wegens de urgentie ervan de toestemming van de verzekeraar vooraf niet kon verkrijgen. In dat geval moet de verzekeraar onmiddellijk op de hoogte worden gesteld van de getroffen maatregelen.
2. De uitgaven worden niet vergoed, voor zover
 - a) daardoor later dan de aansprakelijkheidstermijn, nut ontstaat voor de verzekeringnemer;
 - b) daardoor verder dan de door de opbrengstschade getroffen productiemethode nut ontstaat;
 - c) deze samen met de schadevergoeding de verzekeringssom overschrijdt, tenzij deze berusten op een aanwijzing van de verzekeraar.
3. Bij een onderverzekering (§ 7 nr. 2) moeten de uitgaven slechts in dezelfde verhouding worden vergoed als de opbrengstschades.

§ 14 ExpertiseprocEDURE

1. Verzekeringnemer en verzekeraar kunnen na het optreden van het schadevoorval overeenkomen dat de hoogte van de opbrengstschade door een expert wordt vastgesteld. Men kan overeenkomen de expertiseprocEDURE uit te breiden qua overige feitelijke voorwaarden van de schadevergoedingsclaim, evenals qua hoogte van de schadevergoeding. De verzekeringnemer kan een expertiseprocEDURE ook door een eenzijdige verklaring jegens de verzekeraar verlangen.
2. Voor de expertiseprocEDURE geldt:
 - a) elke partij benoemt een expert en kan dan de andere met opgave van de door haar benoemde expert schriftelijk verzoeken, de tweede expert te benoemen. Wordt de tweede expert niet binnen twee weken na ontvangst van het verzoek benoemd, dan kan de verzoekende partij hem laten benoemen door het voor de plaats van schade verantwoordelijke kantongerecht. In het verzoek moet op dit gevolg worden gewezen.
 - b) Beide experts benoemen schriftelijk vóór het begin van de vaststellingsprocEDURE een derde expert als scheidsrechter. Worden ze het niet eens, dan wordt de scheidsrechter op verzoek van een partij benoemd door het voor de plaats van schade verantwoordelijke kantongerecht.
 - c) De verzekeraar mag als expert geen personen benoemen, die concurrenten zijn van de verzekeringnemer, dan wel met hem een vaste zakelijke verbinding hebben. Voorts geen personen, die bij concurrenten of zakenpartners zijn aangesteld of met hen een soortgelijke relatie hebben. Dit geldt dienovereenkomstig voor de benoeming van een scheidsrechter door de experts.
3. De experts brengen beide partijen tegelijkertijd hun vaststellingen over. Wijken de vaststellingen van elkaar af, dan geeft de verzekeraar deze onmiddellijk door aan de scheidsrechter. Deze beslist over de omstrede gevallen punten binnen de door de vaststelling van de experts getrokken grenzen en geeft zijn beslissing tegelijkertijd door aan beide partijen.
4. Elke partij draagt de kosten van haar expert. De kosten van de scheidsrechter dragen beide partijen voor de helft.
5. De vaststellingen van de experts of van de scheidsrechter zijn bindend, indien wordt aangetoond, dat ze kennelijk aanzienlijk afwijken van de werkelijke stand van zaken.
6. Door de expertiseprocEDURE worden de verplichtingen van de verzekeringnemer niet aangetast.

§ 15 Omvang van de vaststelling van de experts

1. De vaststelling van de experts moet, als beide partijen het hierover niet op een andere manier eens worden na het optreden van een opbrengstschade, in het bijzonder het volgende opleveren:
 - a) een dekkingsbijdrageberekening van de verzekerde productiemethode voor het lopende boekjaar tot het begin van het optreden van het schadevoorval en voor het daaraan voorafgegangene boekjaar;
 - b) een dekkingsbijdrageberekening van de verzekerde productiemethode, waaruit blijkt hoe de dekkingsbijdrage tijdens de aansprakelijkheidstermijn zonder optreden van het schadevoorval zou zijn geweest;
 - c) een dekkingsbijdrageberekening van de verzekerde productiemethode, waaruit blijkt hoe de dekkingsbijdrage tijdens de aansprakelijkheidstermijn ten gevolge van het optreden van het schadevoorval is geweest;
 - d) of en op welke manier bij vaststelling van de opbrengstschade rekening is gehouden met omstandigheden, die de schadevergoedingsplicht van de verzekeraar beïnvloeden.
2. De dekkingsbijdrageberekeningen moeten in de zin van § 3 worden opgezet. Daarbij moeten alle kosten afzonderlijk worden aangetoond met aanduiding van de tijdens de aansprakelijkheidstermijn doorlopende kosten.

§ 16 Bijzondere vervalgronden; verjaring

1. De verzekeraar is vrijgesteld van de plicht tot schadevergoeding,
 - a) indien de verzekeringnemer de opbrengstschade opzettelijk heeft veroorzaakt;
 - b) indien de verzekeringnemer de verzekeraar arglistig bedriegt, dan wel tracht te bedriegen over feiten, die voor de reden of de hoogte van de schadevergoeding van betekenis zijn.
2. Veroorzaakt de verzekeringnemer het verzekeringsgeval door grove nalatigheid, dan is de verzekeraar gerechtigd zijn prestatie te verminderen in een verhouding die overeenkomt met de zwaarte van de schuld van de verzekeringnemer.
3. In de gevallen van nr. 1 kan de verzekeraar het verzekeringscontract opzeggen met onmiddellijke ingang. De opzegging moet uiterlijk een maand na schriftelijke afwijzing van de schadevergoeding worden gedaan.

4. De claims op basis van het verzekeringscontract verjaren na drie jaar. De verjaring begint met het einde van het jaar, waarin de claim is ontstaan en de schuldeiser kennis krijgt van de omstandigheden die de basis vormden van de claim, dan wel zonder grove nalatigheid zou moeten verkrijgen.
- Is een claim op basis van het verzekeringscontract aangemeld bij de verzekeraar, dan telt de periode van de aanmelding tot de ontvangst van de schriftelijk meegedeelde beslissing van de verzekeraar bij degene die de claim indient, niet mee bij de berekening van de termijn (§ 15 van de VVG).

§ 17 Uitbetaling van de schadevergoeding

1. De schadevergoeding wordt opeisbaar, als de vaststellingen van de verzekeraar betreffende de reden en hoogte van de claim zijn afgesloten.
2. Als het na verloop van een maand sinds het optreden van het schadegeval en na afloop van elke verdere maand mogelijk is, het bedrag vast te stellen, dat de verzekeraar minstens moet vergoeden voor de tijd verlopen sinds het schadegeval, dan kan de verzekeringnemer eisen dat hem dit bedrag verrekend met de totale prestatie wordt uitbetaald.
3. Voor de rentebetaling geldt, voor zover niet vanwege een andere rechtsgrond een verdergaande renteplicht bestaat:
 - a) over de schadevergoeding moet – voor zover deze niet binnen een maand na melding van de schade wordt gepresteerd – sinds de melding van de schade rente worden betaald.
 - b) het rentepercentage bedraagt 4 procent, voor zover niet op basis van een andere rechtsgrond een hogere rente betaald moet worden.
 - c) de rentes worden samen met de schadevergoeding opeisbaar.
4. Bij de berekening van de termijnen overeenkomstig nr. 1 en 3a) hoeft met de periode geen rekening gehouden te worden, doordat ten gevolge van schuld van de verzekeringnemer de schadevergoeding niet bepaald of niet betaald kan worden.
5. De verzekeraar kan de betaling opschorten:
 - a) zolang twijfels bestaan over de gegrondheid van de ontvangst door de verzekeringnemer;
 - b) als jegens de verzekeringnemer naar aanleiding van het schadegeval een officiële of strafrechtelijke procedure is ingeleid op gronden, die ook voor de aanspraak op schadevergoeding van juridisch belang zijn voor de rechtsgeldige afsluiting van deze procedure.

§ 18 Rechtsverhouding na optreden van de opbrengstschade

Na het optreden van een opbrengstschade kunnen verzekeraar en verzekeringnemer elk het tussen hen bestaande opbrengstschadeverzekeringscontract opzeggen. De opzegging moet schriftelijk gebeuren. Het moet uiterlijk een maand na de afsluiting van de onderhandelingen over de schadevergoeding plaatsvinden.

Zegt de verzekeringnemer op, dan wordt zijn opzegging onmiddellijk na de ontvangst ervan bij de verzekeraar van kracht. De verzekeringnemer kan echter bepalen dat de opzegging op een later tijdstip, uiterlijk echter aan het eind van de lopende verzekeringsperiode, van kracht wordt.

Een opzegging van de verzekeraar wordt een maand na de ontvangst ervan bij de verzekeringnemer, van kracht.

§ 19 Bevoegde rechtbanken

Voor klachten op basis van de verzekeringsverhouding gelden de binnenlandse bevoegde rechtbanken overeenkomstig §§ 13, 17, 21, 29 van de ZPO, evenals § 215 van de VVG.

§ 20 Verdere Kosten

Voor het geval om speciale, voor de verzekeringnemer naar voren gebrachte redenen, extra administratieve uitgaven ontstaan, kunnen de verzekeringnemer de daardoor veroorzaakte kosten voor een overeengekomen bedrag afzonderlijk in rekening worden gebracht. Dat geldt bijvoorbeeld voor het doorvoeren van contractwijzigingen, maken van duplicaten van de verzekeringspolis, verwerking van reacties op incasso- en aanmaningsprocedures wegens achterstallige premies.

§ 21 Clausule betreffende aanpassing van voorwaarden

1. De verzekeraar is gerechtigd,
 - a) bij wijzigingen van wetten, waarop de bepalingen van het verzekeringscontract berusten;
 - b) bij directe, het verzekeringsbedrag betreffende wijzigingen van de hoogste rechtspraak, de administratieve praktijk van het (Duitse) Rijksinstituut voor toezicht op financiële dienstverlening, dan wel van de kartelautoriteiten;
 - c) in geval van onwerkzaamheid van voorwaarden en clausules, evenals
 - d) voor de toepassing van een bezwaar vanwege de kartel- of toezichthoudende autoriteiten, individuele voorwaarden en clausules van kracht voor bestaande contracten, aan te vullen of te vervangen. De nieuwe voorwaarden en clausules moeten juridisch en economisch zoveel mogelijk overeenstemmen met de vervangen voorwaarden en clausules. Ze mogen de verzekerden ook rekening houdend met de interpretatie tot nu toe, in juridisch en economisch opzicht niet onredelijk benadelen.
2. De gewijzigde voorwaarden en clausules worden schriftelijk aan de verzekeringnemer worden bekend gemaakt en toegelicht. Ze gelden als te zijn goedgekeurd, als de verzekeringnemer niet binnen een maand na bekendmaking hier schriftelijk bezwaar tegen maakt. Hier wordt bij de bekendmaking speciaal op gewezen. Voor het in acht nemen van de termijn is de verzending toereikend. Bij tijdige bezwaaraantekening lopen de contracten door met de oorspronkelijke voorwaarden.
3. Voor het uit de weg ruimen van twijfels over de uitleg kan de verzekeraar de formulering van voorwaarden en clausules wijzigen, als deze aanpassing door de tot nu toe geldende voorwaarden-resp. clausuletekst wordt gedekt en met de objectieve wil, evenals met de belangen van beide partijen rekening is gehouden. De procedure volgens nr. 2 moet in acht worden genomen.
4. Vermindert de omvang van de verzekeringsdekking op grond van een aanpassingsclausule zonder dat de premie dienovereenkomstig wordt verlaagd, dan geldt § 40 sectie 2 van de VVG.

§ 22 Clausule betreffende tariefaanpassing

1. De tariefpremie blijkt uit de vermenigvuldiging van de verzekeringssom en het betreffende premiepercentage voor de individuele risicosoort. Het premiepercentage wordt berekend uit het basispremiepercentage en toeslagen of kortingen voor speciale risicocondities. Het premiepercentage wordt gecalculeerd rekening houdend met schade-uitgaven, kosten en winstmarge. Bij de nieuwe calculatie van het premiepercentage voor bestaande contracten, moet rekening worden gehouden met het schadevolume van een voldoende groot aantal gelijksoortige risico's, die onderwerp van deze verzekering zijn, en met de vermoedelijke toekomstige ontwikkeling van het individuele schadevolume per onderneming. Blijkt uit de nieuwe calculatie, dat een wijziging van het premiepercentage is vereist, en heeft een onafhankelijke trustee de aan de calculatie ten grondslag liggende statistieken overeenkomstig de erkende grondbeginselen van de verzekeringstechniek gecontroleerd en de redelijkheid van de nieuwe calculatie bevestigd, dan wordt met ingang van het begin van het volgende verzekeringsjaar voor bestaande contracten, de tariefpremie verhoogd of verlaagd met het percentage, waarmee het op grond van de nieuwe calculatie vastgestelde schadevolume afwijkt van het tot nu toe berekende volume. Het wijzigingspercentage wordt afgerond tot op een cijfer achter de komma. De bovengrens voor een premieverhoging is de tariefpremie voor vergelijkbare verzekeringsdekking in de nieuwe zaak.
2. Voor de uit nr. 1 blijvende premieverhogingen geldt § 40 van de VVG.

§ 23 Schriftelijke vorm/adreswijziging

Voor zover steeds niet uitdrukkelijk anders is overeengekomen, moeten alle voor de verzekeraar bestemde contractverklaringen en meldingen schriftelijk worden gedaan. Contractverklaringen en meldingen moeten worden gericht aan de in de verzekeringspolis, dan wel in de aanhangsels ervan, als extra aangeduide instantie. Heeft de verzekeringnemer een wijziging van zijn adres niet aan de verzekeraar meegedeeld, dan is § 13 van de VVG van toepassing.

§ 24 Vertegenwoordigers

De verzekeringnemer moet zich verantwoordelijk weten voor de kennis en de handelwijze van zijn vertegenwoordigers.

§ 25 Slotbepaling

Voor zover in de verzekeringsvoorwaarden niet iets afwijkends is bepaald, gelden de wettelijke voorschriften. Dit geldt in het bijzonder voor de in de aanhang vermelde wetsbepalingen, die overeenkomstig de verzekeringsvoorwaarden, inhoud zijn van het verzekeringscontract.

Bijlage 5: Checklist schriftelijk rapporteren

Checklist

Schriftelijk Rapporteren

1. Het taalgebruik

- ☐ Voldoet aan de grammatica-, spellings- en stijlregels
- ☐ Kenmerkt zich door een actieve schrijfstijl
- ☐ Is zakelijk, formeel en objectief
- ☐ Is samenhangend (verwijs- en verbindingswoorden)
- ☐ Heeft een adequaat gebruik van persoonlijke en bezittelijke voornaamwoorden
- ☐ Is afgestemd op de doelgroep
- ☐ Heeft een uniforme stijl

2. De ordening

- ☐ Kenmerkt zich door een (inhoudelijk) logische opbouw
- ☐ Kenmerkt zich door juist opgebouwde thematische alinea's

3. Het rapport

- ☐ Heeft een uniforme opmaak
- ☐ Heeft een decimale hoofdstuk- en paragraafnummering met maximaal drie cijfers
- ☐ Heeft hoofdstukken/paragrafen met een passende titel
- ☐ Heeft een inleidende passage in alle hoofdstukken (m.u.v. hoofdstuk 1)
- ☐ Heeft een nieuw hoofdstuk op een nieuwe pagina
- ☐ Heeft genummerde bladzijden
- ☐ Is vrij van plagiaat

4. Figuren en tabellen

- ☐ Zijn zelfstandig te begrijpen
- ☐ Ondersteunen de tekst
- ☐ Hebben een passende titel (boven de illustratie)
- ☐ Zijn apart (door)genummerd
- ☐ Hebben een verwijzing in de tekst

Verslagopbouw

5. De omslag

- ☐ Bevat de titel
- ☐ Vermeldt de auteur(s)
- ☐ Vermeldt eventueel opleiding of opdrachtgever

6. De titelpagina

- ☐ Bevat de titel
- ☐ Vermeldt de auteur(s)
- ☐ Vermeldt de opdrachtgever(s)
- ☐ Vermeldt de plaats en de datum

7. Het voorwoord

- ☐ Bevat de persoonlijke aanleiding tot het schrijven van het rapport
- ☐ Bevat persoonlijke bedankjes
- ☐ Beschrijft eventueel de taakverdeling binnen de groep en/of het opleidingskader

8. De inhoudsopgave

- ☐ Vermeldt alle genummerde onderdelen van het rapport
- ☐ Vermeldt de samenvatting, bronnenlijst en de bijlage(n)
- ☐ Heeft een correcte paginaverwijzing

9. De samenvatting

- ☐ Is zelfstandig te begrijpen
- ☐ Is een beknopte versie van het rapport
- ☐ Bevat de conclusies en aanbevelingen
- ☐ Geeft suggesties voor verder onderzoek
- ☐ Bevat geen nieuwe informatie

10. De inleiding

- ☐ Is hoofdstuk 1
- ☐ Beschrijft de context en relevantie
- ☐ Bevat de hoofdvraag
- ☐ Bevat de deelvragen
- ☐ Vermeldt de doelstelling
- ☐ Bevat een leeswijzer

11. Materiaal en methode

- ☐ Beschrijft de gevolgde onderzoeksmethode
- ☐ Motiveert de keuze voor deze onderzoeksmethode
- ☐ Beschrijft de variabelen en/of eenheden
- ☐ Beschrijft de methode van data-analyse

12. De resultaten

- ☐ Zijn gestructureerd weergegeven
- ☐ Zijn correct geanalyseerd

13. De discussie

- ☐ Vermeldt de interpretatie(s) van de resultaten
- ☐ Bevat een vergelijking met relevante literatuur
- ☐ Geeft de valide argumentatie weer
- ☐ Evalueert de gevolgde onderzoeksmethode
- ☐ Bevat een kritische reflectie op de eigen bevindingen

14. De conclusies en aanbevelingen

- ☐ Bevatten antwoord(en) op de hoofdvraag
- ☐ Zijn gebaseerd op relevante feiten
- ☐ Bevatten geen nieuwe informatie

15. De APA-bronvermelding

- ☐ Is als verwijzing in de tekst correct vermeld
- ☐ Is als bronnenlijst op de juiste wijze vormgegeven

16. De bijlagen

- ☐ Ondersteunen de tekst
- ☐ Bevatten geen eigen analyse
- ☐ Hebben verwijzingen in de tekst

- ☐ Zijn genummerd en voorzien van een passende titel
- ☐ Zijn overzichtelijk en leesbaar weergegeven